

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

* DVAŠKI * LIST *
* LJUBLJANA *
* 1930 * 31 *

*

LETN. XVIII ————— ŠTEV. 3

Vsebina 3. številke

	Str.
Mrakar, Spomini	49
Olaf Severni, Trgatev. Pesem	55
Krstnik Ivan, V solčni Dubrovnik	55
Ivanuška, Rohovi. Pesem	59
I. D., O medsebojnem razmerju slovanskih narodov	59
Vanjša, Pojoče temine. Pesem	62
Iztok, Balada	62
Knjige in časopisi	63
Literarni pomenki	65
Slovanski vestnik	67
Dijaški šah	68
Za dobro voljo	71
Uganke	72
Crna deska	72

Uredništvo lista: Bl. Poznič, Ljubljana, Sv. Petra c. 53/I.

Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. Rokopisi se ne vračajo.

Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5.

Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati vso naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik Blaž Poznič, izdaja Prosветna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61).

Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. rač. pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Naročnina za Italijo: Lit 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, ozir. avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov.

Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Janko Mlakar:

Spomini.

»Tuzen.«

Kronal sem pa svoje doživljaje tistega leta s tem, da sem šel na tuzen. Izraza tuzen ni nikjer v besednjaku in tudi jezikoslovci ga ne poznajo; mislim, da je s starim Grabnom vred sploh izumrl. Zakaj današnji Graben ni več tisti Graben, kakor je bil v prvih desetih letih svojega obstanka.

V aprilu leta 1930. sem prišel po opravkih spet v šolo, ki sem jo nazadnje v ljudskošolskih letih zasovražil, na Graben. Ko pridem na dolgi hodnik v prvem nadstropju, se začudim bogati zbirki slik, ki krase stene. Pozvonilo je za odmor. Iz posameznih učilnic se usipljejo otroci, lepo oblečeni, snažni, umiti in počesani. Mimogrede me prijazno pozdravljajo, potem pa hite veselo po stopnicah.

Zamislil sem se za petinštirideset let nazaj. Pred seboj vidim gruče otrok. Oblečeni so borno, veliko jih je raztrganih in umazanih. Vkljub še občutljivemu mrazu so nekateri že bosi, mnogim drugim se pa pozna, da so v njihovih čevljih hodili poprej gosposki ljudje, dokler jih niso razhodili in raztrgali. Le tuintam je kak fantek, na katerem se pozna, da ne ve, kaj se pravi biti lačen in nositi priberačeno obleko. V trušču se razloči včasih kaka robata beseda ali grda psotka. Tuintam se dvigne tudi bučen razposajen smeh, ki pa nima nič otroškega na sebi.

Tega Grabna ni več. Izumrl je in ni ga škoda; z njim vred je pa izumrl tudi tuzen, ki se je bil v njem rodil. Prvikrat sem to besedo slišal in razumel v drugem razredu.

»Kje je Kastelic?« je vprašal Pavlin.

»Je šel na tuzen,« so odgovorili repetentje v koru.

»Potepat se je šel,« je raztolmačil hitro Žebre v prvi klopi, ker je mislil, da je Pavlin še premalo časa na šoli, da bi razumel ta izraz. Žebre je bil namreč z izvedenci v zadnjih klopih v ozkih stikih.

Dve leti potem je zopet odmevalo, to pot v četrtem razredu: »Na tuzen je šel.«

In tisti, ki je bil tega obtožen, sem bil jaz. Bilo pa je takrat prvikrat in zadnjikrat, da sem se šel potepat. Ves dogodek mi je še tako v spominu, kakor bi se bil včeraj zgodil.

Potekali so že zadnji šolski dnevi. Bilo nam je jako prijetno. Učitelj nas je namreč puščal lepo v miru in pridno pripravljajl gimnazijske kandidate za sprejemni izpit. Sicer jih ni bilo veliko, vendar pa toliko, da so nas s svojo vrsto pred klopmi za silo zakrivali. Medtem ko so se reveži trudili s slovensko in nemško analizo, smo imeli drugi v klopih prosto zabavo.

Neko dopoldne je bilo krog mene precej prazno. Tudi Riharja ni bilo.

Ker mi je samemu postalo dolgčas, se splazim v prazno prvo klop, zvijem dolg papir v cev in začnem prišepetavati.

Praviijo, da je človek navadno v tistem kaznovan, v čemer se pregreši. Zato sem pozneje moral tudi jaz sprejeti za pokoro prišepetavanje, s katerim so me moje gojenke tolikokrat in tako neusmiljeno jezile.

Toda nazaj!

Pavlin je ravno spraševal nemške glagole in njih spreganje.

»Was heisst ‚krasti‘?«

Majcen mi je za svojim hrbtom mihal z roko, naj mu povem.

Jaz pa tudi nisem vedel. Tu se spomnim, da se pravi »tat« v nemščini »der Dieb«. In takoj mu zatrobim skozi cev: dieben, dab, gedoben.

Majcen je seveda hitro ponovil: dieben, dab, gedoben.

»Was, dieben?« se je zasmel jezno Pavlin. »Dummer Esel! Und so was will aufs Gymnasium!«¹⁶

»Mlakar mi je povedal,« zacmevka nehvaležnež.

»So, Mlakar! Wart', Kerl, ich werde dir schon zeigen! Nazaj v svojo klop und ruhig, sonst werfe ich dich beim Tempel hinaus!«¹⁷

Ko pridem na svoj prostor, najdem v klopi Šlapo, ki je bil največja barabica v razredu. Imel je ravno moje jabolko v roki; pouzmal mi ga je bil izpod klopi.

»Daj nazaj!«

»Dam, če mi daš obrezek.«

Bila je pa še dobra polovica jabolka, ko je Šlapa že trdil, da je to njemu obljubljeni obrezek. Ker pa je bil fant zelo močen, sem si »osvojil« njegovo mnenje in mu dal zahtevani davek.

Šlapa je odgriznil in kazal s prstom, kako je šel grižljaj svoji usodi nasproti.

»Je že tukaj, je že tukaj,« in ko je pokazal na trebuh, je vzdignil roko: »Slišja, prosim na stran.«

Jaz sem se seveda, na ves glas zasmel.

Pa je bil takoj ogenj v strehi.

»Nimmt euere sieben Zwetschken und packt euch beim Tempel hinaus!«^{17a} Rajši ne hodita v šolo, da bo mir.«

Ker Pavlin ni temu ukazu pridejal nikakega naročila za dom, me kazni posebno hudo zadela, čeprav sem se nekoliko sramoval. Kaj takega me namreč poprej ni še nikdar doletelo. Šlapa je bil pa tega vaje. Ko prideva pred šolo, se veselo zavrti na peti krog samega sebe, vzdigne glavo kakor petelin in zapoje: »Tilalalaiti.«

Na ta način so barabice izražale svojo zadovoljnost.

Ker je bilo še dovolj časa, sem spremil Šlapo v Trnovo. Preko Gradaščice nisva šla čez most, ampak sva jo kar prebredla, ker je bil most po najinem mnenju samo za obute.

Mene starši niso puščali v šolo bosega. Ker je bila pa v razredu večina fantov bosa, me je bilo sram hoditi obut. Zato sem vselej čevlje shranil doma v veži za velikim sodom, in jih zopet obul, ko sem prišel iz šole.

Po kopeli v Gradaščici sedeva v senco pod kostanj in se začneva kamenčkati.

¹⁶ Bedak! In takle hoče v gimnazijo. — Mlakar je ubogemu Majenu res hudo zagodel in ga osmešil. Glagola »dieben« nemščina seveda ne pozna in so te oblike popoln nesmisel. Reči bi bil moral: stehlen, stahl, gestohlen.

¹⁷ Čakaj dečko, jaz ti že pokažen!... in mirno, sicer te vržem iz svetišča!

^{17a} Poberita svoja šila in kopita in izginita iz svetišča!

»Mlakar, greš popoldne z menoj na tuzen?« me vpraša Šlapa med igro, ko je z odlično krettnjo pograbil z eno roko štiri kamenčke in ujel petega, ki ga je bil vrgel v zrak.

»Na tuzen?« zgrozim se pri tej misli. »Si ne upam.«

»Prava reč! Jaz sem že večkrat šel. Sicer je pa rekel Pavlin, da naju ni treba več v šolo.«

Ta razlog se mi je zdel tako važen, da sem se naposled dal pogovoriti.

»Imaš kaj denarja?« je poizvedoval dalje Šlapa.

»Imam, en krajcar.«

»Prav! Prinesi ga s seboj, bova kupila češenj. Boš videl, kako bo imenitno. Tilelalaity.«

Na tuzen sem se pripravljaj z veliko skrbjo in previdnostjo. Izbral sem doma najtanjšo knjigo, da bi jo lahko skril pod telovnik, in odšel.

Doma seveda so mislili, da grem v šolo, ker sem vzel s seboj knjigo in z njo mahal po zraku, dokler so me lahko videli. Ko sem pa prišel čez most, stopim hitro v najbližjo vežo, vtaknem knjigo pod telovnik in jo ubrišem v Zvezdo. Tam me je pri vodnjaku že čakal Šlapa s svojim prijateljem, ki smo mu rekli Žborla. Zakaj smo ga tako imenovali, in kaj ta beseda pomeni, ne vem več. Hodil je v peti razred in je bil zelo velik in močen fant.

Tudi Šlapa je bil veliko večji od mene. Svoj priimek je dobil od široko razhujenih čevljev, ki jih je nosil pozimi. Dokler so bili celi, jih je nosila neka gospa, pri kateri je njegova mati služila za postrežnico.

»Imaš denar?« me vpraša Šlapa.

»Imam,« in mu pomolim krajcar pod nos.

»Dobro! Najprej gremo po češnje.«

Za vodo se ustavimo pri branjevki, ki je imela več jerbasesv češenj.

»Fant, imaš krajcar?« me vpraša previdna ženska.

Najprej je spravila denar, potem mi je pa usula merico češenj v nastavljeni žep. Postala je zaupljiva in je zato tudi Šlapa dobil svojo merico. Ko je pa stegnila roko, češ, naj ji da denar, skoči Žborla, ki je dozda stal zadaj, k enemu izmed jerbasesv, si potlači nekaj pesti češenj v žep in se spusti v beg.

»Tat, tat, primite ga!« zakriči prevarana branjevka na ves glas.

»Čakajte, mati, jaz ga gotovo ujamem,« ji zakliče Šlapa in steče za Žborlo. V naglici ji je seveda »pozabil« plačati krajcar, ki ga sploh ni imel.

Zdaj meni ni drugega kazalo, kakor da sem jo pocdil za njima. Pustila sta me pa daleč zadaj. Ko sem namreč pridirkal skozi Šolski drevored, sta bila že onkraj takrat lesenega Mesarskega mostu.¹⁸ Sedela sta na plotu in jedla češnje.

Zdaj so se mi oči odprle. Porabila sta me za to, da sta kradla. Ker sem bil doma vzgojen v velikem spoštovanju do tuje lastnine, nisem mogel skriti svojega ogorčenja.

»Vidva pa kradeta. Sramujta se!« sem jima začel očitati, ko sem prišel do njiju.

»Midva že, ti pa ne,« se pohvali Žborla in mi sproži pečko v obraz.

Hotel sem se že zagnati vanj, ko se k sreči spomnim, da je v takih slučajih pravica vedno na strani močnejšega. In jaz nisem bil močan.

»Pojdimo na postajo,« se vtakne vmes posredovalno Šlapa; »morda zasluzimo tam kakšen zeksar.«¹⁹

¹⁸ Zmajski most.

¹⁹ Srebrna desetica (10 krajcarjev).

Odšli smo po Forštatu²⁰ proti kolodvoru in jedli med potjo češnje. Jaz sem jih jedel s pečkami vred, ker me je mati učila, da češnje tako več zaležejo. Moja tovariša sta bila pa bolj gosposka. Jemala sta pečke iz ust in jih prožila na vse strani. Ko je pa v Blatni vasi²¹ dobil neki gospod pečko v nos, je to povzročilo, da smo prišli v največjem diru in posamič na kolodvor.

Tod okrog sem jaz tudi drugače rad kolovratil. Gledal sem vlake in se v mislih v njih vozil. Kajti v resnici...

Takrat nismo bili tako razvajeni kakor današnji otroci, ki hodijo na Bled in v Bohinj na majniške izlete. Sicer je imel tudi Graben svoj »majerfest«, vendar samo na Rožnik. Tam so imeli najprej sveto mašo, potem so pa dobili zajtrk: kavo, dve žemlji in štrukelj. »So dobili,« kajti jaz teh dobrot nisem bil nikdar deležen. Ves izlet je veljal dvajset krajcarjev in teh mi doma niso hoteli dati. To je bila za nas nepotrebna potrata.

Seveda, za potrebne stvari so imeli moji starši vedno denar. Tako so bratu, ki se je težko učil, še v tretji gimnaziji plačevali inštruktorja.

Sploh pa v prejšnjem stoletju niso bili izleti tako v navadi kakor danes. In tako se je zgodilo, da sem se prvič peljal z vlakom, ko sem dovršil nižjo gimnazijo. Takrat sem »potoval« v Celje. Da sem se dalje časa vozil, sem se peljal z mešancem.

Je pač marsikaj na svetu narobe. Ko bi se bil rad vozil, se nisem mogel; zdaj se pa nerad prepeljavam, se pa moram. —

Sedaj pa spet k naši družbi.

Ko je prišel osebni vlak iz Trsta smo se postavili v vrsto in čakali.

»Naj mi dajo nesti!«

Že na tem, kako se je Žborla ponujal, se je videlo, da je bil vaje tega posla. In res se mu je posrečilo, da mu je neki potnik izročil srednje velik kovčeg. Toda takoj ga mu iztrga iz rok vsiljiv postrešček.

»Bom rajši jaz nesel. To je navadna baraba.«

»Pena spat, ti sam si baraba,« mu je vrnil Žborla. Toda tudi to pot je bila pravica na strani močnejšega, samo da zdaj ni bil Žborla močnejši.

Ker ni bilo zaslužka, smo jo udarili po Dunajski cesti in šli iz mesta.

Ljubljana se je v tistih časih nehala takoj za Sv. Krištofom. Od tu naprej noter do Stožic so se razprostirala sama polja in travniki, na katerih so stali tuintam kozolci.

Nekaj časa hodimo brez pravega cilja po polju, nato pa zavijemo v senco pod velik »doplar« (dvokrilni kozolec). Moja tovariša vzameta vsak iz svojega žepa pest čikov, jih odvijeta in kmalu sta bili prižgani dve cigareti. Ponosno sta puhala in pošiljala dim zdaj skozi usta zdaj skozi nos. Kar sram me je bilo, da tudi jaz nisem imel čikov, da bi kadil. Pa Šlapa in Žborla sta imela usmiljeno srce in sta mi drage volje pustila, da sem malo potegnil, zdaj pri enem zdaj pri drugem.

Bilo je silno idilično in nad vse prijetno. Zunaj je solnce sijalo in sililo pod kozolec, v bližnjem žitu so cvrčali murni, visoko pod nebom so pa krožile postolke. Sedeli smo na obrnjeni trugi za pesek, jaz v sredi, Šlapa na eni strani, Žborla na drugi. Pogovarjali smo se in prijetno kadili. Kdo ve, kaj bi se z menoj še zgodilo, če bi ta idila še dolgo trajala; kajti čikov je bilo še cel kup. Toda tedaj nas mahoma iz prijetnega razpoloženja zdrami glasno vpitje.

»Lumpje nemarni, še kozolec mi bodo zažgali!«

Šlapa in Žborla sta v hipu spoznala, koliko je bila ura. Izginila sta s čiki

²⁰ Sv. Petra cesta.

²¹ Kolodvorska ulica.

vred, kakor bi mignil. Tudi jaz bi bil rad izginil, pa sem bil menda prepočasen; kajti komaj sem planil kvišku, me je že držala in mikastila jezna kmečka pest.

»Jaz ti pokažem pod mojim kozolcem kaditi, smrkavec. Kje imaš cigarete in žveplenke? Sem z njimi, če ne ti potrgam ušesa!«

Stikal mi je po žepih in nazadnje otipal pod telovnikom knjigo.

»Aha, ti cigan ti, namesto da bi šel v šolo, se pa potepaš.«

Mahal je z rokami in klepetal z jezikom tako hitro, da sem prišel do sape šele, ko me je njegov okovan škorenj vrgel v loku izpod kozolca v travo. Zdaj sem pa hitro izginil.

Šlape in Žborle nisem mogel nikjer opaziti. Bilo je, kakor da sta se v zemljo vdrla. Ko pa grem ob robu velike gramozne jame, zaslišim namah, kakor bi prihajalo iz zemlje:

»Tililalaiti.«

Hitro se ozrem doli. Barabici sta sedeli na dnu jame v senci pod nekakim podvisom in mirno kadili.

»Si bil nalajban?« me vpraša Žborla.

»Ne, sem mu ušel.«

Da mi je k begu pomagal na kveder šivan škorenj, sem seveda zase obdržal.

Ker se nam ni nikamor mudilo, smo šli še proti gorenjski železniški progi. Tu zapazimo začasen stranski tir in na njem voz, kakršnega rabijo železniški delavci. Ker je bil tir nekoliko nagnjen proti jami, ki so jo zasipali, je bil voz dobro zavrt. In spet smo eno uganili.

Žborla se je kot železničarjev sin dobro spoznal na take reči. Sedli smo na voz, Žborla ga je počasi odvrtil in takoj smo se veselo odpeljali po tiru navzdol. Navzgor smo morali voz seveda porivati. Bilo je kaj zabavno. Žal, da se je ta zabava prekmalu nehala.

V hipu sta bila pri nas dva železničarja, kakor bi bila zrastle iz tal.

Zdaj sem pa jaz prvi izginil. Ucvrl sem jo po polju proti Svetemu Krištofu, kar se je dalo. Ko se pa ozrem po preganjalcih, vidim, da mi ne preti nobena nevarnost.

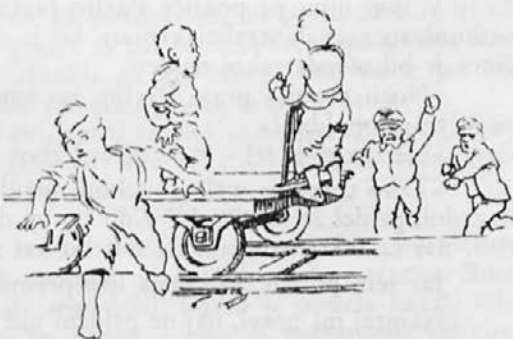
Od železničarjev je bil eden pameten, drugi pa nespameten. Pametni je skočil k vozu in ga zavrl; nato je pa mirno gledal, kako je nespametni lovil mojega tovariša.

Žborla je dirjal ko jelen v smeri proti Šiški. Zato ga je mož pustil in stekel za Šlapo. Segel je že skoraj po njem. Tu se pa barabica spusti na vse štiri na tla in železničar je naredil lep salto mortale v travo. Preden se je pobral, je bil Šlapa že tako daleč, da ga ni mogel več dohiteti.

Jaz sem lepo ležal v travi in z veseljem opazoval ta zanimivi lov. Potem sem se pa počasi odpravil proti domu.

Prišel bi bil gotovo pravočasno domov, če bi ne bil v Lefontengasi²² srečal glumača z opicami in psi.

Ljubljana je bila že v devetnajstem stoletju na glasu, da se v nji umet-

²² Prešernova, prej Slonova ulica.

nikom dobro godi. Zato so prihajali k nam od vseh strani umetniki, virtuozi, pevci in artisti vsake vrste. Producirali se pa niso le v gledišču, Čitalnici in Kazini, kjer so se vršile takrat prireditve, marveč tudi po ulicah in dvoriščih.

Jaz sem najrajši gledal moše z opicami, ki so se skazovale v raznih umetnostih. Spremljal sem jih večkrat po vsem mestu. Ker pa mati ni imela smisla za umetnost, sem prišel zaradi svojega umetniškega nagnjenja včasih v velike težave.

Zato me je nekoliko skrbelo, ko sem hitel po stopnicah v II. nadstropje, kjer smo takrat stanovali. K sreči je bil samo oče doma. Ta se pa za take malenkosti ni zmenil in se je zato stvar za tisti dan srečno iztekla.

S svojim popoldanskim izletom sem bil popolnoma zadovoljen. Vendar sem pa sklenil, da s takimi, ki kradejo, ne pojdem več na tuzen.

Ko pridem drugi dan v šolo, ni Pavlin prav nič kazal, da me je pogrešil. Najbrž bi bil moj tuzen pozabljen, če bi ne bilo nesrečnega parklja, ki je bil tistikrat jako moderen.

Parkelj je bil debela suknena krpa z izrezanimi odprtini za oči, usta, ušesa in z rogovi. Vse skupaj je bilo pritrjeno na vrvco. To krpo sem namazal s kredjo, jo vrgel komu na hrbet, vrvco potegnil nazaj k sebi in na obleki se je prikazala umetniška glava vladarja pekla.

Tisto dopoldne smo imeli računstvo in Pavlin je spraševal gimnazijske kandidate posamič pri tabli. Pred menoj je sedel kmečki fant v črnem sukniču, ki se mi je zdel jako pripravno ozadje za parkljevo sliko. Takoj mu torej pritisnem parklja na hrbet in pokazal se je krasen odtis.

V tem hipu pa pokliče Pavlin fanta k tabli. Ker so bili pa moji sošolci neumni, so zagnali strašen krohot, ko je stopil fant na kateder. Nedolžni zločinec je bil seveda takoj najden.

»Noch etwas,« pravi Pavlin, ko sem že stal v kotu pri peči. »Kje si bil pa včeraj popoldne?«

»Na tuzen je šel,« se je oglasil zbor nesramnih špecov.

»Tako torej, so weit ist schon mit dir gekommen. Ako pojde tako hitro navzdol, prideš še na Grad.²³ Kdo bo šel domov povedat? Ti, Milharčič? Prav, reci, naj ga tako nabijejo, da mu bo kri ven špricala.«²⁴

Jaz sem potem do konca ure premišljeval učiteljsko krivičnost.

Najprej mi pravi, naj ne pridem več v šolo. Ko ga ubogam in izostanem, mi pa naj zato kri ven šprica. Ako to ni krivično, potem pa sploh ne vem, kaj je krivica. Dobro, da Gerjola ni. Z Milharčičem se pa že pobotam.

Po šoli sva šla z Milharčičem skupaj k nam. Dal sem mu lepo stekleno frnikulo in tako je Pavlinovo naročilo ostalo med nama. Sicer sem se težko ločil od svetle kroglice, ki se je lesketala v vseh mavričnih barvah, toda gotovo je še neprijetnejše, če iz človeka kri ven šprica.

Nekaj dni pozneje smo sklenili šolsko leto. Ponižani in razžaljeni so čakali na obeh izhodih Cojzovega grabna na špece, da bi se jim dejansko zahvalili za človekoljubno špecanje, ki so ga bili izvrševali med letom.

Tudi jaz bi se bil rad zahvalil Gerjolu in Müllerju, pa sem se po modrem preudarku premislil. Razlika glede moči in velikosti je bila le prevelika. Sploh sem pa čez leto dobil vsaj delno zadoščenje.

Z Müllerjem sva delala skupaj sprejemni izpit. Profesor Šega naju je gnal skozi vse oblike in čase pomožnih glagolov »sein« in »haben«. Jaz sem povedal

²³ Na Gradu je bila v tistih časih kaznilnica.

²⁴ Dobesedno.

najprej svoje, potem pa še to, česar Müller ni vedel. Tega je pa bilo prav toliko, da je fant frčal, in jaz sem mu — privoščil.

Vem, da ni bilo lepo, bilo pa je razumljivo. Kaj ga je pa brigalo, če sem si hotel svojo zbirko peres spopolniti?

(Dalje sledi.)

Olaf Severni:

Trgatev.

Sredi goric
zvonki klic,
veseli smeh;
v solnčni blisk
prešerni vrisk
se zgublja...

Ivan Krstnik:

V solnčni Dubrovnik.

Sličice z vožnje do Sarajeva.

Vozili smo se že po neskončni, pusti, rumeno-rjavi ravnini, vse je bilo zavito v sivo meglo. Jutranje solnce je komaj prebijalo svojo svetlobo skozi meglo. Nehote sem pomislil na vzhod v naših planinah. Pri nas narava kar zapoje ob izhodu solnea, tisoči vriskov ga pozdravijo, ob prvih žarkih, ki jih vrže na skale, se prične vse živahno gibati. A tu? Melanholična pokrajina leno gleda v tebe in ne veš, ali se je že zbudila ali ne. Morda sem pa le jaz neprespan in slabe volje — pa se mi zdi vse tako pusto, brez življenja?

Vzporedno s progo se vije na eni strani razrita in blatna cesta, ograjena z glogovim grmovjem, na drugi strani pa teče reka Ukrina, ki leno vleče svoje valove v meandrskem teku v Savo...

Lokomotiva dela z vso paro.

»Kakor bi pečenj-človek laket-brada vlekel bukev, se mi zdi, ko gledam lokomotivo. Hiti in hiti, pa kakor je majhna, vleče precej,« je opazoval Bine.

»Glej, te tipične bosanske vasi!« sem dejal, ko so se pričela kazati sela. »Take sem gledal včasih v knjigah. Še Turka z rdečim turbanom, velikimi brki in s krivo sabljo manjka, pa bi mislil, da sem tam, kjer je bival Jurij Kozjak v ujetništvu.«

Pa ni bilo Turka ne krive sablje... Le razčapan pastir je sredi pota na vasi dopovedoval tropi ovac, naj se ne boje vlaka.

Vasi so lesene. Hiše so nametane brez vsakega reda na kup. Podobne so našim pastirskim stanovom na Veliki planini, samo da so tu stene iz protja in blata. Strehe so visoke in krite z lubjem ali deščicami. Okna so majhna; pri neki koči je gledalo skozi prvo okno otroče, skozi drugo pa prašiček. Po tem bi se dalo sklepati na notranjost...

Derventa izginja. Prihajamo v gričevje, dvigamo se, zavijamo v sotesko. Ob zatvornici čez pot stoji bosonog dečko, na glavi fes, v roki knjige. Z velikimi očmi gleda v vlak. Pomigam mu. Odzdravi mi in z obraza se mu bere, da bi rad z menoj. — Vlak se ziblje s pobočja na pobočje, vrti se med dolinami in enoličnimi griči. Vsa pokrajina je podobna pokrajini pri Semiču, samo da tu ni gozdov. Ostri ovinki zibljejo voz, da se moram držati za okno; prtljaga ropoče na polici. Hipoma me Bine potegne za rokav:

»Poglej!«

S prstom mi kaže kakih sto metrov doli v dolini postajo, ki se mi zdi silno znana.

»Derventa vendar!«

Ne bi verjel, če ne bi opazil ob progi spet bosonovega dečka, na glavi fes, v roki knjige. Nasmejati sem se moral. Torej pol ure smo se že vozili od Dervente, pa smo oddaljeni od nje dobrih 10 minut pešhoje!

»Ti, če bo šlo tako naprej, izstopim in jo mahnem peš v Sarajevo.«

Spuščali smo se vedno niže, v dolino reke Bosne. Kmalu se je pokazala umazana in rjava reka, ki teče med gosto zaraslimi bregovi. Pokrajina je čudna, posebno še, ker je bilo oblačno in se je pripravljalo na dež. Vsi štirje smo sloneli ob oknu, nikakega življenja ni bilo v nas. Tu in tam se je pokazala vasica, pohiteli smo mimo postajice, potem spet ista enoličnost.

Naše zanimanje je vzbudilo mestece Vranduk. Na strmo pobočje nad Bosno so prilepljene hiše. Jaz si ne bi upal stanovati tam, ker bi se vedno bal, da se zvrnem z bajto vred v prepad. Nad mestom pa čepi star turški grad.

Zenica. Tu je več postanka, zato smo stopili v restavracijo na kavo.

»Vesta kaj, restavracija je urejena po evropskem načinu, cene so vprav turške, kava je pa neznanega izvora,« sem pohvalil tovarišem gostilnico.

Nekoliko smo se sprehodili po postaji. Zanimivi so tu železniški uslužbenci. Na glavi fes, obleka železniška, ali pa narobe: železniško kapo, oblečen pa bosanski. Precej smo se nasmejali na ta račun.

Sprevodnik piska. Vstopiti moramo v te nesrečne kurnike. Skozi dež nas zibljejo po ozki dolini, ki je vedno bolj zanimiva. Bosna postaja tu plitvejša, manjša in bolj in bolj je razburkana. Po hribih se kažejo čudne skale, prave igrčke narave. Stvorile so se čudovite oblike. Iz grmovja gleda ogromna pasja glava, drugje spet cel konj. Bine mi pokaže glavo Turka s fesom. Iz vlaka in v megli dežja se je videlo vse popolnoma izrazito; prisegel bi, da je vse delo človeških rok, če bi me ne bil na to opozoril že prej neki sopotnik. Domačini so vsaki taki tvorbi zdeli svoje ime. Slučajno sem si zapomnil ime vprav te glave: »Ali-bejev posinak.« Zakaj to ime, nisem mogel izvedeti, brezdvomno pa izvira iz globljih korenin.

Tri ure v Sarajevu.

Dolina se je razširila v ravnino, Bosna se je zgubila nekam v daljavo in na koncu planjave so se prikazali obrisi Trebević planine. Bližali smo se Sarajevu. Solnce je premagalo oblake in posijalo je vprav, ko smo se vozili mimo velikih hangarjev sarajevskega letališča. Vlak se je napolnil in vročina v vozu je postala neznosna, tako da sem se res oddahnil, ko sem izstopil na sarajevskem kolodvoru.

Tri ure je bilo časa za ogled mesta. Malo je to, pa če znaš gledati, veliko vidiš. Sicer smo se, razen Dušana, na povratku ustavili tu za daljšo dobo.

Mesto je zanemarjeno. Pozna se mu pa, da so ga hoteli nekoč modernizirati, a je vse prizadevanje zadelo ob orientalsko starokopitnost in moderni del mesta se je samo zajedel kot klin v turško naselbino in obstal. Koliko ljudi mesto šteje, koliko meri in tako naprej — tega pa res ne vem. Vprašajte profesorja!

Popoldne ob petih smo se z električno zapeljali na kolodvor, ki stoji izven mesta. Od Sarajeva dalje vozi le osebni vlak, zato so bili vozovi silno natrpani. Z Binetom sva si komaj priborila mesto v zadnjem vozu, Dušan in Stane sta pa našla prostor v soseski.

Med bosanskimi dijaki.

Vlak se je pričel pomikati z nekaj minutno zamudo, kar je na jugu običajno. Naš voz je bil poln delavcev in dijakov. Zanimivi so ti dijaki. Po obleki se ne ločijo dosti od delavcev, polni so krp in lukenj. Saj nič ne rečem, morda je temu vzrok revščina, toda kar je pa preveč je pa preveč. Umili in počesali bi se že lahko. Pa niso bili študentje kake nižje strokovne šole. Enega sem slišal spregati francoske glagole, drugi je pa nosil v rokah logaritme. Še njih profesorje bi rad videl!

Poleg mene je sedela neka dijakinja. Imam navado, da se pogovorim na potovanju o krajevnih razmerah, in zato bi jo bil rad to ali ono vprašal, a je venomer strmel skozi okno, govoriti je pa menda znala samo »da« in »ne«. Mislil sem si: »Ti kar glej ven, če te toliko zanima pot, po kateri se vsak dan voziš!« in sem se obrnil k petnajstletnemu fantu, ki je politiziral s postavnim možakom. Fant se je zdel inteligenčen, marsikaj pametnega je povedal.

Preko Ivan planine. »Gde ti je kuća?«

Voz se je polagoma praznil. Ljudje so izstopali, vstopil ni nihče. Pričelo se je mračiti, pokrajina je postajala vedno bolj hribovita in divja, bližali smo se Ivan planini, gorovju, ki loči Bosno od Hercegovine.

Fant, ki sem ga prej omenil, je opazil, da ga poslušam. Možak, s katerim se je pogovarjal, je izstopil. Tedaj se je dečko enostavno obrnil k meni:

»Gde ti je kuća?«

Začudeno sva ga pogledala z Luko. Take etikete še nisem videl, ugajala mi pa je. Povedal sem mu, da sem iz Ljubljane.

»E, znam gde je Ljubljana. Tamo u Švapskoj.«

Pričel sem mu dopovedovati, kje je Ljubljana. Pogovor se je iz tega v toliko razvil, da smo govorili celo o bratstvu Slovencev in Bosancev. Vmes so se vtikali tudi moji slovenski sopotniki. Fant je kimal in skušal razumeti. Uspeh se je kmalu pokazal. Govoril sem nekoliko z Binetom slovenski, pa se je oglašil fant:

»Pa — nekoje reči sam sasma shvatio. E, pa da, braća smo, jest, samo vi divanite češki!«

Bog s teboj, fant! Tudi neprostovoljen humor je zdrav!

Vlak je vozil vedno bolj počasi, pričeli smo se dvigati na Ivan planino. Spremaj in zadaj sta sopihali lokomotivi, metali na dan ogromne snope isker in potiskali vlak v breg. Kolesa štirih vagončkov so čudno cvilila na zobčasti progi. Pokrajina je postajala divja, prikazovati so se pričele gorske tvorbe. V vožu je vladala popolna tema, ker se je pokvarila naprava za razsvetljevanje. Poleg nas je bil oddelek za ženske, ki so z melanholičnim glasom pele neke pesmi, katerih nisem razumel.

Tedaj je zavozil vlak v predor in v njem smo drveli vedno hitreje. Pričeli smo se spuščati navzdol in ko smo prišli iz predora, smo dihal zrak v Hercegovini...

Po soteski ob Neretvi.

Polni mesec je sijal tako, da se je razločno videla pokrajina v modri svetlobi.

Vlak se je spustil v neretvansko sotesko. Mislim, da ni v Jugoslaviji vožnje, ki bi bolj vzburla živce (Kamničan je izjema), ko ta del proge. Želez-

nica je vprav prilepljena na strme stene. Globoko spodaj pod nami se vrtniči razburkana Neretva, nad nami pa se vzpenjajo gladke, bele stene. Na nasprotni strani soteske je vsekana v steno cesta. Kdor nima močnih živcev, je bolje da ta del proge prespi, ali pa gre peš. Včasih smo skoro samo viseli na tračnicah na kakšni steni.

Vlak se je dobesedno plazil po policah, zavijal iz predora v predor, iz tesni v tesen ter nas vodil v vedno bolj divje-romantične kraje. Višek vsega tvori slap Perutak. Izvira na nasprotni steni pod cesto in grmi naravnost v Neretvo. Vode ima toliko kot naš Peričnik, če ne več, ker je poleg še tanjši slap (ki je pa lepši) »Mali Perutak«. Tega prizora ne pozabim nikdar. Na vse to je sipal polni mesec svoje modre žarke, barval skale in slikal strahotne sence v globelih in prepadih.

Od Jablanice dalje se krajina nekoliko umiri. Sicer ima še gorske sledove, a vlak ne vozi več po tako vrtoglavih mestih.

Od Mostarja dalje sem — spal.

»Morje! Morje!« — Južna pomlad v Gružu in Dubrovniku.

Zbudila sta me Stane in Bine. Izračunal sem, da bomo čez poldrugo uro v Dubrovniku.

Zavijali smo okoli ostrega ovinka, ko je Stane pokazal skozi okno:

»Morje!«

In res se je bleščalo globoko doli pod nami modro morje v vsej svoji jutranji krasoti. Breg je bil kot raj, zelen in lep, tako da sem se bal, da ne bodo pustili vlaka s tega sivega kamenja v ono zelenico. Morje se je spet skrilo našim očem, in videli smo samo sive skale, vrtače in kraška polja, le tu in tam je zanikrno poganjalo brinje, osat, trnje ali borove čudne rasti.

Pa se je spet pokazalo morje. Vozili smo se nad njim po grebenu hriba, ki je imel silno strmo pobočje.

»Kako bomo prišli po tej strmini navzdol?« me je spraševal Bine. Tudi jaz sem radoveden čakal, na kakšen način se bomo spustili v nižino.

Kmalu sem videl. Vlak je začel zavijati sem in tja, hitel je iz soteske v sotesko, iz viadukta na teraso, iz predora spet na ravno, vrtel se je sem in tja, pri tem se pa spuščeval vedno niže in niže. Naposled je začel v neko steno, ki se je končavala nad morjem. Tu se je zaril pod zemljo, pod zemljo se je obrnil, še nekaj udarcev koles ob tračnice in prišli smo spet na dan ter obstali v Gružu, v dubrovniškem predmestju.

Iz Gruža vozi tramvaj (ki je pa lepši kot ljubljanski). Mi smo jo pa rajši mahnili peš, saj navozili smo se dovolj. Povsod je dihala pomlad, ob poti je bilo vse v zelenju in cvetju. V Ljubljani so pa ležale še lise snega.

Cesta vodi po skalnem morskem obrežju. Ob poti in na bregu rastejo kakteje, debeloliste aloe in palme zibljejo svoje pahljače. Zdelo se mi je, kot bi bil v tropih.

Četrť ure smo potrebovali do hotela Imperial. Tu se začenja mestno obzidje. Vstopili smo skozi staroslavna kamenita mestna vrata v — Dubrovnik.

Tako. Zdaj sem končal. Spis ima naslov »V solnčni Dubrovnik«, ne pa »Mesto Dubrovnik« ali kaj sličnega. Kdor bi rad izvedel, kakšen je Dubrovnik ali Sarajevo, bo lahko dobil dosti boljših opisov, kot bi bil moj. Mesta stojijo, vsakdo jih lahko vidi, istega dogodka pa ne more nihče dvakrat doživeti.

Pozdravljeni!

Ivanuška:

Robovi.

Robovi, robovi smo vsi,
robovi zemlje in svojih temnih strasti,
ki so se razevele v črnih vekovih.

Kot drevesa v silnem pragozdu
se prepletamo, rjevemo k solncu,
se v strastnih objemih dušimo,
se od tuge in boli krivimo...
Eden v drugega silimo,
se počasi, počasi morimo
in pojemo, plakamo, tožimo, vpijemo —
vedno po taktu vetrov...

Robovi, robovi smo vsi,
robovi zemlje in svojih temnih strasti,
ki so se razevele v črnih vekovih.

I. D.:

O medsebojnem razmerju slovanskih narodov.

V prvi številki letošnjega letnika smo kratko spregovorili o dveh Prijateljevih razpravah, iz katerih izvemo, kako so naši predniki sredi minulega stoletja reševali vprašanje našega književnega jezika in kako so se v teoriji in v praksi odločili za načelo, da bomo pisali še nadalje slovenski.

Danes se pa nekoliko pomudimo pri vprašanju: ali ne slabi nas južnih Slovanov dejstvo, da pišemo dva književna jezika (oziroma celo tri jezike, če pritegnemo še Bolgare), in dalje: ali bi ne bilo za slovanstvo najbolje, če bi se

vsi Slovani — porusili? Kajti če kdo zahteva, naj se iz višjih razlogov, iz ozira na korist celote odpove posamezen manjši narod svojemu jeziku, mora biti pač vedno pripravljen, da bo dobil tale odgovor: »Zakaj naj se pa odpovemo svojemu jeziku samo nekateri? Zakaj ne velja enaka pravica za vse in zakaj se ne bi v jezikovnem oziru vsi Slovani prilagodili Rusom, ki jih je največ?«

Tudi s takimi vprašanji so se bavili naši kulturni delavci v minulem stoletju. O tem piše Prijatelj v razpravi: Slovensko, slovansko in južnoslovansko vprašanje pri Slovencih na prelomu 60-ih in 70-ih let. (Razprave IV, 57—138.) Tam na pr. izvemo, da je Stritarjev krog na Dunaju v drugi polovici šestdesetih let minulega stoletja bil mnenja, da bo v bodočnosti vse Slovane kulturno in politično združevala Rusija, to se pravi z drugimi besedami: vsi Slovani bomo pisali ruski jezik in bomo državljani — ogromne ruske vseslovanske države. Zato naj začnemo gojiti znanstvo kar takoj — v ruskem jeziku. Kajti kot Slovenci »nimamo bodočnosti! Ali bomo Prusi, ali pa Rusi!« Tako je pisal pred dobrimi 60 leti (29. dec. 1869) zvesti Stritarjev učenec mladi Levce prijatelju Kersniku. (Str. 73.)*

Taka in slična vprašanja je imel pred očmi veliki vodja češkega naroda dr. František L. Rieger, ko je govoril ob priliki slovanskega kongresa v Moskvi l. 1867. svoj klasični govor o medsebojnem razmerju slovanskih narodov, govor, o katerem pravi Prijatelj, da »bi moral stati v naših srednješolskih čitankah«. Tu se je Rieger odločno zavzel za načelo, da naj vsak slovanski narod še nadalje ohrani svoj književni jezik, kakor so tudi stari Grki pisali različna narečja, pa so vendar zgradili za vse čase občudovanja vredno zgradbo grške kulture. Začasno tega govora po naših srednješolskih čitankah še ne najdete, ker sploh še niso širši javnosti dostopni mnogi izsledki znanstvenih razprav o naši slovstveni in kulturni preteklosti, ki jih je rodilo marljivo delo ljubljanske univerze. Zato naj — s pisateljevim dovoljenjem — prinese iz tega govora nekaj najznačilnejših mest naš list, in sicer v obliki, kakor jih je objavil v omenjeni razpravi Prijatelj.

Rieger je torej govoril dne 1. junija 1867 na slavnostnem obedu moskovske univerze takole:

»Bratje Slovani! Zbrali smo se iz daljnih krajev, zbrali iz vsega slovanskega sveta na velik praznik slovanski. Gospoda, to je — dogodek, kateremu podobnega ne pomni naša zgodovina ... Narečja slovanska so si med seboj tako bližnja, da bi bili mi, če bi bila v to privolila božja volja, danes edin narod po pismenstvu in jeziku. Pa Bog, usoda naše tisočletne zgodovine in naše neprilike niso hotele, da bi bilo tako. Razdeljeni smo bili na različne zemlje, na različne narodne individualnosti in vsak je moral po svojem potu

* Naj omenim pri tej priliki — čeprav ne spada strogo k stvari — da je baš v poslednjih letih izšla pri nas knjiga še živečega pisatelja iz te dobe, iz katere razvidimo med drugim tudi to, kako silno navdušenje je vladalo v zadnjih desetletjih minulega stoletja med mnogimi Slovenci za Rusijo. Ta knjiga so Šukljetovi Spomini. Šuklje, bivši deželni glavar kranjski, je dovršil letos 81. leto svojega življenja in je sošolec tu omenjenega pisatelja Levca (1846—1916). Maturo sta napravila z Levcem l. 1867. Poslovilni večer so imeli abiturientje v Vodnikov rojstni hiši (»Pri kamniti mizi«) v Šiški. Napivali so veliki Rusiji, carju samodržcu, »severnemu stricu« in »slovanski ideji«; prvačil je med njimi Šuklje, ki je zaključil — ne povsem trezen — pozno ponoči svoj govor s pozivom: »Pijmo na propad Avstrije!« Za stvar je izvedela policija; Šuklje je bil najprej 18 dni v preiskovalnem zaporu, nato pa obsojen na dva meseca težke ječe, ki mu jih pa ni bilo treba odsedeti, ker ga je cesar pomilostil z ozirom na to, da se je Šuklje l. 1866. bojeval pri Kraljevem Gradcu in bil celo hudo ranjen. Šuklje pravi o tej dobi, »da smo se takrat preveč ogrevali za pravoslavnega, carja in silno državo«. [Izraza iz bivše ruske državne himne! — Op. p.] Ruska himna je postala mahoma najbolj popularna pesem in podnevi in ponoči smo sanjali o »severnem stricu«. (Šuklje, Iz mojih spominov. I. del, str. 48, 49, 54, 55, 60, 68.)

iskati sebi prosvete, poveličevati Boga in polagoma rasti v svoji človeškosti. Gospoda, meni se zdi, da tisočletna zgodovina pri vsej dobri volji ne more biti prepuščena pozabi... Približuje se čas, katerega se Evropi ni treba bati, čas, ko mi dosežemo druge narode v kulturi, ko stopi vsak Slovan s ponosnim čelom med izobražene narode in poreče: jaz sem Slovan in nisem manj od vas doprinesel v zakladnico človeške prosvete... Danes nastaja za nas vprašanje: na kakšen način doseči ta cilj? V tem oziru se nam odpirata, gospoda, dve poti: izbrati nam je ali popolno zedinjenje ali raznolikost v harmoniji... Tako, kakor razrešimo to vprašanje, se bo rešila usoda vsega Slovanstva. Pri tem vprašanju prihaja meni vedno v spomin primer Grkov, kateri so pri vsej različnosti svojih narečij vendar vzgojili prekrasno cvetje prosvete. To cvetje starogrške kulture se je razvilo v vsem svojem raznoličju... Gospoda, jaz sem mnenja, da raznolikost delov ne izključuje edinstva; edinstva je treba iskati v harmoniji teh delov. Nerazčlenjeno edinstvo lahko privede k enostranosti in brezživljenjskosti, pravtako, kakor razdrobljenje brez vodilnega duha vodi k slabosti in pogubi. Gospoda, ako bi vi zlili vse vaše zvonove v en sam velik ogromen zvon, večji nego je sam Ivan Veliki, tedaj bi bil seveda glas tega orjaka-zvona silen, a vtisek tega glasu bi ne bil ona prijetna harmonija glasu zvonov, katera vam naznanja vstajenje Kristovo!... Dva momenta opažamo kakor v človeku tako tudi v vsakem njegovem delu, v političnem življenju, v znanosti in v svetu materialnih pojavov. Ta dva momenta sta sila in lepota. Sila se dosega v prvi vrsti s pomočjo edinstva, lepota pa s pomočjo harmonije delov. Sorazmernost in soglasje v delovanju vseh členov gotovega telesa predstavljata njega lepoto. Slovanska lipa bi ne pridobila na lepoti, ako bi ji odsekali veje in ji pustili samo deblo. Vsaka korenina se mora držati svoje grude... Malo izobražen človek se navdušuje nad ogromnostjo mase, prosvetljenjši človek pa se zanima za podrobnosti, za dele. On hoče oduševiti maso in se divi samo oni lepoti, katera obstoji v sorazmernosti in soglasju. Piramide, kolosi, egipčanske skulpture so tudi proizvodi umetnosti, vendar predvsem proizvodi sile, vzbujajoči občudovanje po svoji ogromnosti; toda vprašam vas, kaj je lepše v vaših očeh — egipčanska piramida, ali Apolon belvederski?»

K tem Riegerjevim besedam dostavljamo, kar se tiče nas Slovencev, samo tole. Odkar smo se Slovenci zavedli svojega narodnega življenja, smo bojevali boj za ohranitev svojega jezika in svoje slovenske individualnosti. Kratek pogled v zgodovino našega slovstva nam kaže deseterice imen mož, ki so — dostikrat radi tega preganjani — orali ledino naše kulture in gradili temelje naši lepi knjigi, naši znanosti, naši politični in gospodarski organizaciji. Uspeh tega dela je bil, da smo bili ob koncu svetovne vojne zreli, da smo se s polno zavestjo svojih pravic in dolžnosti odločili za politično združitev z brati Srbi in Hrvati v svobodni Jugoslaviji, ki naj nam bo jamstvo, da je dediščina naših prednikov v zvestih rokah in da se bomo nemoteno razvijali še nadalje ter rastle sami iz sebe, ne da bi nam kakršnakoli zunanja ovira motila naš naravni razvoj, ki ga seveda danes še ne moremo videti naprej v vseh podrobnostih. Tako smo iz naroda brez imena, kot smo bili še pred dobrimi sto leti (Prešeren v prvih pesmih še ne pozna izraza Slovenci!), postali po delu naših kulturnih delavcev državni narod. Jugoslavija nam je dala toliko desetletij zaželeno slovensko vseučilišče v Ljubljani, veliko ognjišče naše kulture. Zato je zavednemu Slovencu zvesta ljubezen do materinega jezika in do zakladov domače kulture ena vez več, ki ga veže s hvaležno vdanostjo na Jugoslavijo.

*

Ta članek je bil že v tiskarni, ko je izšla 18. oktobra 1930 nova (17.) številka Naše dobe, ki prinaša na uvodnem mestu Lajovičevo razpravo: Naš

narod in naša država. V tej razpravi beremo nekatere misli, ki dokazujejo prav to kakor naš članek, da si namreč slovenstvo in jugoslovanstvo ne nasprotujeta in da ohranitev slovenskega jezika tudi ne škoduje moči naše države. Lajovic polemizira proti sicer nejasno izraženemu mnenju hrvaškega filozofa Dvornikovića, da se moramo državljani Jugoslavije uniformirati tudi v jezikovnem oziru, in pravi:

»Dvorniković je, skladno z mnogimi našimi politiki, mnenja, da bi en sam skupni jezik v odločilni meri povzročil in pospešil notranjo kohezijo naše države. Toda ni treba iti daleč po vzgled, da ob njem nujno dobimo tehtne dvome o takšni kohezijski sposobnosti enega jezika. Treba je samo pomisliti, da imajo Hrvati in Srbi isti jezik, a je tako kratka politična zgodovina naše skupne države polna najhujših trenj prav med Srbi in Hrvati. Če bi bil skupni jezik s a m z a s e res tako močna vez, ki bi naj tesno vezala v skupno državo, bi morali Srbi in Hrvati biti neprestano v tesnem bratskem objemu. In vendar je celotno zadržanje Slovencev, ki imajo jezik kolikor različen od srbo-hrvatskega, nasproti naši državi trajno povezanейše, nego v celoti vzeto zadržanje Hrvatov... Ni torej jezik tisto, kar nujno spaja v močno državno organizacijo, in na drugi strani, ni različnost v jeziku tista, ki bi nujno razdruževala.«

Slovenci bomo torej ostali, kakor smo bili!

Vanjuša:

Pojóče temine.

Plemeniti, resnobeli labodi tonov Chopina
zatonili so v modro lesketanje valov polnoči.
Dih zamolklo nedosanjanih krikov — se zdi —
še v molku odzvanja, sam vase zastrt, brez imena

v ritmu k vodam graciozno vsločenih vratov.
Še v tihih odpevih dolgo drhte vibriranja snov,
v palači temnih globin se pno do neskončnih obokov,
v nedoumetje... morda v Stigo, davno mater duševnih pretokov.

Ljubim pretresljivo tihoto titansko razprostrte nočne sence,
ko se povrnem sam vase, v stvarstvu sem ves sam s seboj —
in čujem tisočje godb, ki oblivajo zvezdne lestence,
pojoč vesoljno prasintezo: »Vse je Boga — preobraževalca večni soj...«

Iztok:

Balada.

Sinoči se mi je večer blazno smejal...
Krist je na križu izrezal svoje srce
pa ga položil v bele, prebodene roke
in mi ga dal.

Strastno so mi roke zadrhtele...
V divjem plesu sem raztrgal srce gorkó.
Kri je padala kakor listi bolne rože težkó...
Padel sem na obraz in čakal, da še meni
raztrgajo srce roke prebele.

Pa so prišle vame čudnorožne sanje...
Krist je stopil s križa in me pogladil lahnó
pa sem dvignil rdeče oči v nebo
in sem videl le dvoje rok,
razpetih v odpuščanje...

I^{vo}, naše slovensko pripovedno slovstvo ima danes le malo pomembnejših predstavnikov. Zato jih pa moramo tem bolj poznati. Zdi se mi, da uživa Francé Bevk, najplodovitejši slovenski pisatelj našega časa, vse premalo priznanja, to se pravi, da ga veliko manj cenimo kot zasluži. To pa nemara radi tega, ker izhajajo njegovi spisi po večini izven naše države in je prav za prav le malo ljudi, ki bi smeli trditi, da poznajo vsa njegova dela.

Goričan, po poklicu najprej učitelj, je Bevk nastopil med vojno s svojimi črticami, pesmimi in zapiski kot sotrudnik Doma in sveta. Svetovna vojna je marsikatero mehko in sanjavo dušo prekrasila, odprla je ljudem oči, ki bi sicer bile vekomaj zaprte ostale, rodila je, ali vsaj pospešila izstop dvojne ... ali tisočere človeške nature, ki bi sicer bila kazala eno samo harmonično lice. Evo, tako je pretresljivi čas vprizoril na sentimentalnem mladeniču Bevku koncert disakordov in neubranosti.

Prijela se ga je v duhu časa ležeča strastnost razkrivanja, razgaljanja puhlih vrednot, ne da bi mogel pri tem zatajiti svojega srčnega nagnjenja do idile.

Kakor nešteto brodolomcev iz vojne, se je tudi on vrnil, da pomaga pri gradnji nove države. Postal je novinar, pri tem pa neumorno književno snoval. V prvih povojnih letih je razen nekaterih črtic objavil skoraj same pesmi, ki se med tedanjimi prispevki Doma in sveta odlikujejo po neki bolnosveži lepoti impresionističnega vonja. Kakor hitro pa je bila po mirovnih pogodbah zapečaten usoda našega Primorja, je odšel v svojo Gorico, kjer se je posvetil skoraj izključno književnemu delu in kjer še danes živi in brez prestanka snuje.

V glavnem piše povesti in romane, toda njegova delavnost obsega najširše polje književnega udejstvovanja: v izvirni povesti se je s pridom poskušal tako v sodobnem socialnem in dušeslovnem romanu, kakor v pokrajinsko-kmetijski in zgodovinski povesti. Na vseh teh poljih je ustvaril veliko število del, ki se odlikujejo po raznih najvišjega priznanja vrednih svojstvih, dasi je treba kar v naprej poudariti, da skoraj nobeno njegovo delo ni brez bistvenih hib, ki gredo najprej na rovaš njegovega naglega proizvajanja; nedognanost v obliki, neuravnovešenost in kdaj pa kdaj površnost v izvedbi kazé sicer mojstrsko zasnovana njegova dela.

Odlika Bevkovega književnega dela na splošno je najprej v sijajni, do zdaj v našem slovstvu skoraj nepoznani tehnični zasnovi povesti. Tako zvani dramatični vozle dejanja je v slehernem njegovem delu zastavljen s toliko spretnostjo in sposobnostjo, kakor smo je vajeni edino le pri francoskih pisateljih, ki baš radi tega svojstva slovijo po svetu.

Vsebinsko smo pa o Bevku dobili doslej edinega oblikovalca modernih socialnih in drugih težkih problemov našega časa. Dasi Bevkovo obzorje v tem pogledu ni tako široko, da bi mogel zajeti v svoja dela podobo današnjega sveta takó, da bi nam bila otipljiva, vsaj z velikim žarometom pisateljevega duha v celoti osvetljena, ne gre podcenjevati njegovega drobnega dela v tem pogledu: v odkrivanju bridkih ran in bolezni, ki razjedajo sodobno družbo, v luščenju zablod slabotnega in skvarjenega človeka našega časa. (»Zablode« in njegov prvenec »Muka gospe Vere«.)

Toda najpristnejše polje Bevkovega ustvarjanja je le kmetško-domačinski roman. Bogastvo opazovanj in slikanje značajev je Bevku v povestih, ki se godé na kmetih, vse prožnejše, in nedognanost, ki jo zapažamo v delih

socialnega značaja, v povestih iz kmetskega življenja skoraj docela izginja. Le prečitaj si na priliko njegovo povest »Krivda«, pa mi boš znal povedati, če je res, kar ti pišem.

Njegove zgodovinske povesti imajo morda — če jih z objektivnostjo presojava — napako, da jim manjka vsako ozadje in da tudi zgodbe same niso nič drugega, nego kostimirane fantastične tvorbe, katerim služi pisateljevo poznanje duše preprostega človeka za izhodišče, dočim je v pravem pomenu besede »zgodovinskega« malo v njih. Privlačnost Bevkovih zgodovinskih spisov tiči zopet v njegovi spretnosti gradnje dejanja, ki mu je pri vsem najvažnejše in edino mikavno v delu.

Trilogija »Znamenja na nebu« (I. Krvavi jezdec. — II. Škorpionji zemlje. — III. Črni bratje in sestre) bo tvorila še dolgo priljubljeno čtivo za naše ljudstvo, pa tudi za izobražena. — Morda nekoliko šibkejši je njegov poslednji zgodovinski roman »Umirajoči bog Triglav«.

Dve drobni knjižici verzov »Pastirčki pri kresu in plesu« ter »Pesmi«, nam odkrivajo zgodnje poskuse Francéa Bevka na pesniškem polju, vendar je po naših revijah zapuščena marsikatera njegova lepa pesem.

No, zdaj sem ti dal spet nekaj gradiva za tvojo knjižnico »in spe«.

Prisrčno te pozdravlja

Tvoj

s. š.

Knjige Mladinske Mátice za l. 1930: Kresnice III. letnik; R. Rehar: Vijolica Vera; F. Erjavec: Pod grajskim jarmom; Grimm-Slapšak: Mizica, pogrni se!

Za tretje leto svojega delovanja je Mladinska Matica izdala štiri knjige, ki po svoji vrednosti prekašajo knjige prejšnjih izdaj. Kresnice so zlasti v drugem delu bogate; povest Vijolica Vera je res nekoliko raztegnjena, a vendar nam lepó odkriva tajnosti narave in opisuje v pesniškem jeziku življenje rastlin in živali. Povestici se pozna vpliv Prigod čebeline Maje, vendar to njene vrednosti nič ne zmanjšuje. Grimmove pravljice so sicer lepe, vendar — nemške so! Erjavčeva knjiga Pod grajskim jarmom nam svojevrstno podaja zgodovino slovenske zemlje in ljudi na njej — slovenskih kmetov, obrtnikov, kmetskih delavcev in trgovcev. Delo zasluži po svoji pomembnosti vsebine, da ga prebere in preštudira vsak dijak in vsak izobraženec. Knjiga je za vse, dasi je pisana za mladino. S. V.

René Bazin: Iz vse svoje duše. Roman. Poslovenil Niko Kuret. Ljudska knjižnica 34. zv. V Ljubljani 1930. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 222. Cena 28 Din, v platno vezani knjigi 40 Din.

»Iz vse svoje duše« je roman mladih modistk v Nantesu, posebno ene izmed njih, Henriette Madiotove. V knjigi prevladuje sentimentalno občutje, slabotnost, neznačilnost. Povest se kljub nekaterim močnim dogodkom ne dviga in ne pada, ampak se premočrno p'ete dalje, ker močnih dogodkov pisatelj ne stopajuje ali jih ne izrabi. Radi svoje čuvstvenosti bo knjiga gotovo bolj ugajala dekletom kot fantom. Tudi ni proletarska ali sociali-

stična ali posebno primerna za delavske družine, kakor se to rado poudarja.

Zabavno branje srednje vrednosti, nič več! S. V.

Aleksander Neverov: **Taškent, kruha bogato mesto.** Ruska povest iz dni velike lakote. Iz ruščine prevedel Ivan Vuk. Založil konzorcij revije Svoboda. Ljubljana, 1930. Str. 165. Cena broširani 17 Din, vezani 28 Din.

Neverov nam popisuje v svoji knjigi dneve ruske velike lakote. Prikazuje nam stradajoče in umirajoče ruske mušike, njih žene in otroke, njih boj za kruh in življenje. V ospredju stoji komaj dvanajstletni dečko Miška. Doma so mu od lakote umrli stari starši in oče, ostala je samo še bolna mati in trije nedorasli otroci, on kot najstarejši. Zato se odpravi na pot v Taškent. Tam, pravijo, da je dovolj kruha in tudi zrna za posev je dobiti. Dečko potuje zdaj v družbi z enako drznimi fantiči zdaj sam zdaj peš, potem spet z vlakom; strada, se bori za prostor v vlaku, se tepe za mesto na strehi železniškega voza. In s svojo trmasto odločnostjo in drznostjo se popolnoma brez denarja prebije do daljnega mesta Taškenta, mesta, kruha bogatega. A namesto da bi kar dobil kruh in zrno, kakor je pričakoval, si ga mora šele zaslužiti. Nič se ne obotavlja, prime za vsako delo, ki se mu ponudi, in po dolgem času pride z dvema vrečama kruha domov, poln veselega upanja na veselo svidenje z materjo in bratcem. A glej: gospodarstvo vse uničeno, hiša se podira, bratca mrtva, mati na smrtni postelji! A Miška? Stopil je k vrečam in rekel trdno in odločno: »Nič ne de! Založiti se — ni prav! Vse bom oskrbel na novo!« Povest je pisana krepko realistično, prav

za prav že naturalistično. Močna je po osebah, močna po dejanju in dikciji. Vsa povest diha strašno odločnost in moč ljudi, ki se z zadnjimi močmi skušajo dokopati do kruha in tako uiti smrti. Tak je tudi Miška.

Ta trda naturalističnost »Taškenta« bo otroke odbijala. Povest je pisana za zrele dečke; še z večjim užitkom bodo povest brali vsi odrasli.

V »Taškentu« je združena otroška preprostost, otročje naivna vera v bodočnost, psihološka vernost v risanju otroka, močno podana zgodba. Povest je zgled proletarske knjige, naj bo to po zgodbi sami ali po njeni izvedbi ali po miselnem ozadju. Tu ne vidimo Miška izvzetega iz množice, vidimo ga le kot del celote, kot majhen delec množice, iz katere se pokaže in v kateri zopet izgine. V tem je podana zahteva kolektivistične umetnosti. Povest je proletarska umetnina po svojem idejnem ozadju, ki z neprisiljeno sugestivnostjo osvaja človeka.

Knjiga zasluži kot umetniško delo vse priznanje. Da pa je umetnina kljub temu, da je tendenčna, to ji štejem v še večjo zaslug.

Prevod je pa skrajno slab, slovenščina v knjigi vredna vse graje. To je huda hiba sicer lepe knjige. S. V.

Slovanski svetniki. Molitvenik. Spisal Anton Mrkun. Tiskarna Slovenija v Ljubljani. Str. 339. Cena 18, 20, 24 in 28 Din.

Ta molitvenik, ki ima življenjepise dvajsetih slovanskih svetnikov in potrebne cerkvene molitve, je zanimiv radi teh življenjepisov in zato, ker ima dvoje svetih maš v staroslovenskem jeziku. Ponatisnjeni sta iz

staroslovenskega misala, ki ga je l. 1927. natisnila sv. stolica v Rimu. S spoštovanjem se vtapljamo v sveto besedilo, pričajoče o davni naši govorici. Bo pa molitvenik žal le slabo poraben. In to radi pomanjkljivosti v pravopisu. Tisti, ki cerkvene staroslovenščine ne zna, bo komaj polovico jezikovnega bogastva užil pri staroslovenskih mašah. Treba bi bilo jasne ločitve pri nosnih vokalih, pri polglasnikih in tudi akcenti ne bi bili odveč. Takega jasnega pravopisa ni.

A ideja je tu in naj bi našla mnogo odziva! S. V.

Misijonski koledar 1931. XII. letnik, vel. 8°, 106 strani ilustriranega teksta in 16 str. slik. Izd. Misijonišče v Grobljah. Cena Din 10.

Ves tekst koledarja se nanaša na misijonstvo pri nas in drugod. Sodimo, da bodo prebiralci knjigo z užitkom in pridom tudi dijaki. Zvedeli bodo marsikaj novega, zabavnega in koristnega. Zunanja in notranja oprema koledarja je lepa.

Jugoslovanska književnost. Kot 3.—4. zvezek Prosvetne knjižnice je izdala Prosvetna zveza v Mariboru kratek pregled jugoslovanske književnosti, ki ga je sestavil dr. Fr. Sušnik. Čeprav je knjižica namenjena društvom, vendar bo koristila tudi dijakom srednjih in meščanskih šol. Pisatelj obravnava razvoj vse slovenske in srbsko-hrvaške književnosti od prvih početkov do danes. Seveda navaja samo le najznačilnejša imena pisateljev in njihov del, vendar pa toliko, da bo delce moglo služiti tudi dijakom kot osnovna orientacija. Knjižica obsega 32 strani in velja samo 3 Din. Kdor kupi pet izvodov, plača zanje le 10 Din. Naroča se pri Prosvetni zvezi v Mariboru.

Literarni pomenki

Dravski. Vašo pošiljko s povestico »Oče Slamnjak« smo prepoznali, da bi jo mogli vpoštovati kot tekmovalko za razpisane nagrade. No, pa smo jo vendarle prebrali in povedati vam moram, da bi nagrade ne dobili. Motiv prihajača, ki ga poznamo že iz Detele in še drugih, ste zgrabili in ga skušali aktualno obdelati in podati. Ne rečem, zamislek je dober. V Kaplo, kjer župani že dolgo let zavedni oče Slamnjak, pride mlad, prijazen, podvzeten mesar Ogris, ki si je bil kupil propadli Ukenčarjevo kmetijo. Ogris je bil prišel nekod izza Celovca in je eksponent onih sil, ki hočejo naš narod ob Dravi potujčiti. Z njihovim denarjem je prišel do kmetije, popravil hišo, otvoril mesnico in potem še gostilno in pridobil polagoma toliko vaščanov, da mu potujčevalna organizacija čestita. Ogris je že od svojih ogle- dov, ko je prišel prvič v vas, mislil na lepo Slamnjakovo edinko Marico. Tudi Marica se je bila spremenila, odkar je prišel, zakaj lepega tujca ljubi, a staremu si tega ne upa po-

vedati. Tako čaka in čaka. Ogris-Ukenčar je že deveto leto v vasi, vse je že dosegel, le do županskega stolca še ni prišel. Za svojo desetletnico in desetletnico plebiscita pa hoče postati župan. Zlepa ali zgrda. Če ne bi šlo drugače tudi za ceno Slamnjakovega življenja, saj je dobil že človeka, ki bi za Judežve groše, kateri so obljubljeni iz Celovca, spravil starega župana s sveta... Na veliki šmaren, ko gresta oče Slamnjak in mati k Gospe sveti na božjo pot, obišče Ogris Marico, ki je sama doma. Razodeneta si ljubezen in pozabita, kako hitro beži čas. Oče se nenadoma vrne, nažene Ogrisa in z njim še hčer, ki se je izneverila njemu in domovini. Oče Slamnjak je srečen, ker je žrtvoval najdražje, samo da ne bi padel madež na njegovo ljubezen do domovine... Ogris začne misliti in nepojmljiva Slamnjakova ljubezen do rodne zemlje in njenega naroda ga zgrabi in spreobrne. Tujci so mu bili vzeli domovino, iz srca in duše so mu jo iztrgali, a v Kapli jo je ob veliki ljubezni očeta Slamnjaka spet našel. Z Marico je prišel k očetu in prosila sta ga odpuščanja in za očetovski blagoslov... V Celovec je pa pisal pismo, da

odlaga vse poverjene mu posle ter da vrne vse, kar so mu bili dali v potujočevalne name-
ne. Pismo je prebral tudi svojim prijateljem in
so dalje slišali: »Ich erkläre offen und schwöre,
dass ich mein Volk und meine Heimat ge-
funden habe. Wisset wohl, dass dieses mein
Volk, von Ihnen so geknechtet und verachtet,
da steht, wie ein Fels draussen in tobender
See, festgemauert und aufgebaut auf dem Eck-
stein des heimatliebenden Bauers, der nach
zehnjähriger Unterdrückung noch erfolgreich
der Übermacht des Feindes Jahrhunderte hin-
trotzen wird.«

Vidite, ogródje za prav lepo povest, kate-
rega bi bil mogoče celo Pregelj vesel, ko je
pisal svojo »Umreti nočejo!«, ki jo skušajte
dobiti in brati; ob njej se gotovo razživite in
razmahnete, da boste ta svoj osnutek kdaj še
prelili iz povestice v pravo povest! Svetoval bi
Vam še, da čitate te naše najboljše pripoved-
nike pa se učite ob njih tehnike in jezika, ki
Vam dela še težkoče. In Breznika tudi še v
roke! Pozdravljeni!

Zvonko, Murska Sobota. To pot ste se
oglasili s prozo »Ave Marija na Bledu«. Nič
čudnega, če Vas je navdušil Bled s svojo le-
poto, da se ga še po dveh letih spominjate in
ga hočete s svojo besedo nekako proslaviti. Pa
je Vaša beseda prešibka, dasi bi rekel, da Vam
teče v prozi lepše ko v pesmi. In poleg le-
pote »podobe raja« ste hoteli menda še nekaj
povedati, česar je bilo polno Vaše mlado srce,
a tudi temu svojemu doživljaju niste še našli
pravih besed. Vse bi moralo peti, peti in zve-
neti kakor bron, ko zapoje na Otoku zvon
želja, o katerem pa nič ne poveste... Berite
Cankarjevo »Milan in Milena«, mogoče Vam
ob njej vzide spoznanje, kako je treba pisati,
če boste še kdaj opisovali Bled in svojo —
ljubezen... Sicer: kaj pa Prekmurje? Saj je
tudi lepo in prekmurski motivi bi nas še po-
sebnost zanimali. Ni treba, da bi pisali že zdaj
kake dolge zgodbe. Kratke črtice, slike, skice
iz svoje rodne zemlje nam pošljite! — Upa-
mo, da ste v Murski Soboti tudi z letošnjim
Mentorjem zadovoljni. Le kaj dosti naročni-
kov mu dobite, da se s časom še lepše razvije!

Iztok, Ljubljana. Prekratek se Vam je zdel
zadnji odgovor. Glej ga no, fanta! Kaj naj Vam
pa povem, da boste zadovoljni? Na pravi poti
ste in za Vaša leta prav dobro pojdete. Več ne
morem zahtevati in zato sem bil kratek. Mo-
tivno se pač ponavljate, variirate spet in spet
isto snov in včasih Vam kaka občansko banal-
na beseda pokvari ves lepi nastroj. To je, kar
me včasih moti ob Vaših pesmih. Pa mislim,
da je v Vas dovolj avtokritika, ki bo pola-
goma vse pomanjkljivosti sam čutil in bomo
dobivali od Vas potem res samo kleno zrno!
— Zadnje tri pesmi so tudi dobre, le tu in
tam jih bo treba malo opiliti, za spoznanje
samo. Le pridno se še oglašajte!

Magdin, Boka Kotorska. Saj se lepo be-
rejo Vaši utrinki, a izbrušeni niso, izbrušeni. V
pesmi »Zaukal bom« nam pojdete isto, kar ste

povedali v »Čudnih večerih«, vendar ni, kakor
tudi ni »Moj pozdrav«, čeprav je boljša. Pre-
lahke so, nič vsebinske teže ni v njih. Pesem
mora tako peti in živeti človeka, da zgrabi,
sicer so samo verzi, pa če so še tako lepi! —
Mogoče se v novem miljeju še lepo razvijete.
Kar ste prosili, Vam bomo z veseljem poslali
in upamo, da bo postal Mentor tudi na jugu
ob naši sinji Adrijji ljub znanec in prijatelj
vsem, ko ga spoznajo!

Davorin, Kranj. Da boste vedeli Vi in
drugi, ki pojejo tudi podobno, kaj ni pesem,
berimo, kaj ste zapeli

Grintavcu!

O, Grintavec sivi,
stvor nesprenljivi,
ti kralj si planin
in sinjih višin!
Daleč ozira se tvoje oko:
na jugu tam vidi deželo krasno,
kjer narod slovenski prebiva,
v državi svobodni on srečo uživa.
Na sever otožno on se ozira,
kjer narod slovenski tudi prebiva,
toda solnce slobode njemu ne sveti,
zasušnil ga tujec je kleti.

Domorodna misel, lepa misel, a če je podana
v taki obliki, je človek ne more biti vesel.
Ali je to pesniški jezik, o katerem smo govo-
rili lansko leto? Ali res niste v štirih letih svo-
jega gimnazijskega življenja spoznali, kaj je pe-
sem, zlasti ko ste v četrti imeli opraviti s
tropi in figurami in še z metriko! Lepa misel
mora imeti tudi lepo formo. V Vaših verzih
je ni dobila in zato imamo namesto pesmi —
stvor nesprenljivi!...

Olaf Severni, Novo mesto. »Trgatev«,
»Gozd šumi« in »Večer« priobčimo. Le še
pošljite. Sodeč po tej prvi Vaši pošiljki, upam,
da je Mentor dobil novega pesnika, ki se bo
še lepo razvil.

Slavinov, Ljubljana. V zadnjih Pomenkih
ste se začudili ob svojem psevdonimu? Res,
nekdo drugi si ga je prevzel, a menim, da za
Vas ni vedel, ker je daleč, daleč. No, ko bo
bral te vrste in bo videl, kako radi imate svoje
»prelepo ime«, kot pišete, se bo gotovo pre-
krstil in ne bo v zadregi za psevdonim, saj je
bister fant! — Z Vašo »Zadnjo uro« pa ni nič!

Bogdana Premška, Ribnica. Z Vašo pesmi-
jo »Vernih duš dan« tudi nisem zadovoljen.
Čustvo, misel, vse prav in lepo, a jezika in
metrike še ne obvladate toliko, da bi mogli
res peti!

Sevskij, Maribor. Vaša »Hoja čez Pohorje«
bi bila zelo zanimiva, če bi se bili nekoliko
potrudili, ko ste jo obnavljali s peresom v
roki. Pa se niste. Vidim, prvi zapis je. Ne mi-
slite, da je že vse dobro, kar v hitrici — na-
čerkate! Veste kaj, ono legendo o sv. Bolfen-
ku, ki ste jo vpletli v svoj opis, nam znova
napišite, a se bolj potrudite za izbran, tekoč

jezik in Breznika ne omalovažujte! Tudi Pohorčevu zgodbo nam pošljite, če je res zanimiva. Obdelajte jo samostojno, mogoče v obliki črtice!

Antonov. Četrti iz onih krajev in, po Vaših prvih pesmih sodeč, drugi po vrednosti in talentu. Teh dveh ne bom še pričel. Počakam, da nam pošljete boljših, ki jih gotovo imate pripravljene, ko ste mi zaupali: »Ze v ljudski šoli sem čutil zanimanje do slovenskega slovstva in se skušal v njem udejstvovati.« Gotovo ste rastle ob »Novem rodu« in »Jaselcah«, ki ju danes pogrešate. Le še se oglasite pa še one tri tovariše pozdravite — poznate se gotovo — in jim povejte, da bi Mentorjev Pomenkar

rad prišel med Vas pa Vam povedal, kako je bilo včasih v Vašem lepem mestu, ki ga še vedno ne more pozabiti!...

Maku, Ljubljana, in vsem, ki jih naši odgovori užalijo! Kdor ne prenese naše dobrohotne kritike, ki jo omejujemo samo na kratke ugotovitve — daljših nam prostor ne dovoli — naj nam prihrani delo in naj nas ne nadleguje s svojimi izdelki, ker da bi potem morali prebirati še pole dolga pisma, užaljena pisma, in na dolgo in široko dokazovati, da je bila naša beseda opravičena — nak! Ako koga mimogrede malce zabodem ali zafrknemo, naj ve, da je zaslužil! Ex ore tuo te iudico je sleherni naš odgovor. Dixi.

Slovanski vestnik

Največja slovanska knjiga zadnje dobe je brezdvomno ogromno delo, ki je izšlo v začetku letošnjega leta pod naslovom **Desetletnica osvobodene Poljske** (Dziesięciolecie Polski Odrozonej). Zakaj visoka je 40 cm, široka 30 cm in 5 in pol cm debela ter tehta 6 kg. Ta zanimiva knjiga daje nazorno sliko tega, kar je ustvaril 30 milijonski poljski narod v desetih letih svoje svobode. Pri tem ponosu poljskega književnega trga so sodelovali vsi najznamenitejši in najboljši poljski znanstveniki, umetniki, prosvetni delavci, zadrugarji, narodni gospodarji, finančniki, trgovci, inženirji vseh strok, politiki, diplomati, vojaški strokovnjaki in časnikarji. Zato ni čudno, če je kljub svojemu velikemu formatu narasla na 1210 strani. Tako so obdelane vse najvažnejše stroke človeškega udejstvovanja. Vseuč. profesor Lencewicz je podal posrečen zemljepisni pregled Poljske. Univ. prof. Smolenski obravnava poljske narodne manjšine, ravnatelj varšavskega narodopisnega muzeja prof. Frankowski pa nam slika poljske narodne običaje in narodne noše. Prof. Zakrewski podaja pregled zanimive poljske zgodovine v dobi svetovne vojne. Nato sledi zgodovina osvobodjenja Malopoljske, Slezije, Poznańske, Češina, Velikopoljske, Pomorja in vilenske pokrajine. (Kaj podobnega bi bilo potrebno tudi o osvoboditvi slovenskih krajev.)

Posebno izčrpne so razprave o poljski ustavi, o sejmu (narodni skupščini poslancev), o sodstvu, samoupravah, arhivih in poljskih denarjih ter redovih odlikovanj. Prorektor krakovske univerze Estrejher in Grzegorzcyk pišeta o poljski notranji politiki in poljskih strankah, o zunanji politiki ter poljskih poslaništvih in konzulatih v tujini so uvrstili svoje razprave poljski zunanji minister Zaleski in najvišji diplomatični uradniki.

Nato razpravljajo najboljši pravni strokovnjaki o izenačenju zakonodaje, o kazenskem, civilnem pravu. Ne manjkajo niti razprave o vojaških sodiščih in kaznilnicah ter jetnišni-

cah. Narodni obrambi in vojski je posvečeno 40 strani. Zanimiv je zlasti pregled verskih razmer in pa katoliških redov.

Naravnost čuditi se mora, kdor čita, kako naglo so se dvignile nove vasi in novi deli mest v tisti Poljski, ki je od l. 1914. že trikrat pretrpela vojno gorje. Zelo pregledni in poučni so sestavki o poljskih železnicah, telefonu, telegrafu, radiu, cestah, mostovih, vodnih in zračnih poteh ter o kopališčih, letoviščih in turistiki.

Oni del knjige, kjer govori 29 vseuč. profesorjev o prosveti in znanosti nudi dober vpogled v poljsko ljudsko prosveto, v osnovno, srednje in visoko šolstvo, kakor tudi v delavnice znanstvenih društev in ustanov.

V najnovejšo književnost nas uvaja 9 vseučiliških profesorjev, v sodobno umetnost pa 14.

Narodne gospodarje bo zlasti zanimalo poglavje o zadrugništvu, telovadce poglavje o telovadnih organizacijah in o športu. Zelo točno in skrbno so sestavljeni podatki o Poljakih, ki so raztreseni po vsem svetu izven Poljske.

Narodnemu gospodarstvu vobče je posvečeno 60 strani, o poljedelstvu pa je 25 razprav, dočim jih je o rudarstvu in industriji 36, o financah 10, o gospodarskih znanostih pa 6.

Vrednost knjige pomnoži 2858 slik na krasnem papirju, kjer se vrste vsi znameniti poljski možje, kraji in ustanove. Zakaj vsako razpravo objasnjuje mnogo slik. Vezava knjige je zelo trpežna in lepa. Celotno delo stane s poštnino samo 65 zlotih ali okrog 400 Din. Knjiga odpre s svojimi množestvilnimi slikami vpogled v poljski narod in njegovo kulturno življenje tudi tistemu, ki ne razume poljski. Nabaviti bi si jo morala vsaka dijaška in sploh vsaka večja knjižnica. Naroča se pri Księgarni św. Wojciecha v Poznaniu (preko kake knjižarne v Jugoslaviji).

Stefan Krčmery Ljudje in knjige (L'udia a knihy). Stefan Krčmery, spreten urednik najboljšega slovaškega leposlovnega časopisa Slovenske pohlady, je izdal knjigo manjših raz-

prav iz področja slovaške slovstvene zgodovine. To delce ni pisano suhoparno kakor srednješolski učbeniki, ampak se čita kakor roman. Pisatelj ne meri pomena slovaške književnosti po svetovni literaturi, marveč nas uvaža v dobo, v kateri so nastajala posamezna dela. Pri vsakem književniku ocenjuje njegov resnični doprinos k narodni prosveti. V začetku se bori proti trditvi Čehov, da so Čehi in Slovaki en narod, ki so imeli prej skupni književni jezik. Dokazuje z izjavami Bernolakovcev iz konca 18. stoletja, da se Slovaki niso odcepili od češkega književnega jezika, ampak so uvedli svoj jezik v književnost. Nato se vrste najznačilnejše osebnosti slovaške književnosti od Bernolaka, začetnika slovaške literature, pa do Jégé-Nadašija. Slog je zelo lahek, tako da more knjigo umeti z majhnim trudom tudi tisti, ki se nikdar ni učil slovaščine, a zna vzeti v roko češki slovar. Knjigo toplo priporočamo. Stane samo okrog 50 Din.

J. Zaleski, Kratki pregled poljske književne zgodovine (Zwizely podrecznik historji literatu-

ry polskiej). Poljsko književnost Slovenci slabo poznamo. Zlasti mladina bi bila dolžna posvetiti več pozornosti Poljakom in navezati z njimi boljše zveze. Saj se predvsem Poljaki najbolj junaško ustavljajo nemškemu prodiranju na vzhod in jug, ki ogroža tudi Južne Slované. Lep vpogled v razvoj poljske književnosti nam nudi pričujoča knjiga. Pisana je precej živo in vedno oriše tudi dobo, v kateri so nastajala važna dela. Segi vse do najnovejših časov. Velika škoda je, da je najnovejšim pesnikom in pisateljem posvečeno samo nekaj vrstic. Znanega mladega pesnika Emila Zegadłowicza knjiga samo omenja. Enaka usoda je zadela tudi največjega sodobnega poljskega lirskega pesnika Leopolda Staffa, o velikemu sodobnemu umetniku poljske besede v povesti in romanu, Juliuszu Kaden Bandrowskemu, žrtvuje pisec knjige samo štiri vrstice. Četudi je knjiga pomanjkljiva v poglavju o najnovejši književnosti, jo vendar toplo priporočamo. Cena je zelo nizka. Pri svojih 234 straneh stane samo 40 Din. J. Šedivý.

Dijaški šah

(Urejuje Bogo Pleničar.)

III. Končne igre.

5. Kralj in pešec proti kralju (nadaljevanje).

V poziciji, beli: Ka5 in pešec a4, črni: Ka7 lahko povzroči črni igro remis ali neodločno, četudi je sam na potezi. Takole:

1. — — —	Ka7—b7
2. Ka5—b5	Kb7—a7
3. a4—a5	Ka7—b7
4. a5—a6+	Kb7—a7
5. Kb5—a5	Ka7—b8
6. Ka5—b6	Kb8—a8

Če vleče sedaj beli a6—a7, je črni pat.

Tudi v naslednjem slučaju, ki se tudi zares zelo pogosto igra, ne more dobiti beli igre, če je črni na potezi: Beli: Ka6, pešec a5 in črni: Kd6.

1. — — —	Kd6—c6
2. Ka6—a7	Kc6—c7
3. a5—a6	Kc7—c8
4. Ka7—a8	Kc8—c7

Beli mora igrati ali

5. a6—a7	— — —

nakar črni napravi igro pat s

5. — — —	Kc7—c8

ali pa mora beli kralj nazaj

5. Ka8—a7	— — —

nakar črni zopet odgovori s

5. — — —	Kc7—c8

Tudi robni pešec poleg tekača ne more izsiliti zmage, če vzdržuje nasprotnikov kralj zasedbo robnega polja v kotu nasprotne barve,

na kateri je tekač. N. pr. v poziciji, beli: Ka5, Lc3 in pešec a4, črni: Ka7

1. — — —	Ka7—b7
2. Lc3—d4	Kb7—a8
3. Ka5—a6	Ka8—b8

Če igra beli

4. Ld4—e5+	— — —

odgovori črni s

4. — — —	Kb8—a8

in beli mora umakniti ali kralja ali tekača, da ne bo črni kralj pat. Skratka, črni kralj se nikakor ne more prepoditi iz kota. Če pa je tekač na polju iste barve kakor robno polje v kotu, tedaj je igro lahko dobiti.

Tudi robni pešec poleg skakača konča igro remis, na pr. v naslednji poziciji ostane igra neodločna, beli: Kh8, Sd3 in pešec h7, črni: Kf7, če je beli na potezi in črni kralj neprestano izmenjuje samo polji f8 in f7, kar mu beli skakač nikakor ne more preprečiti ali ga prepoditi iz teh dveh polj.

Če bi pa bil v isti poziciji črni na potezi, bi moral vleči Kf7—f8, nakar bi mu beli s Sd3—e5 zaprl polje f7 in igro dobil.

(Nadaljevanje sledi.)

Sedmi kongres svetovne šahovske federacije v Hamburgu.

Na tem kongresu, ki se je vršil od 17. do 27. julija 1930 je bilo zastopanih 18 držav po naslednjih šahovskih mojstrih in amaterjih:

1. Poljska: Rubinstein, Tartakower, Przepiora, Makarczyk, Friedmann. — 2. Ogrska: Merőczy, T. Steiner, Havasi, Vajda, Takócs. — 3. Nemčija: Sämisch, Wagner, Ahues, Richter, Carls. — 4. Avstrija: Kmoch, Müller, Eliskases, Wolf, Lokvenc. — 5. Čehoslovaška: S. Flohr, Reifir, Prokes, Pokorny, Dr. Treybal. — 6.

sev. Amerika: Kashdan, Marschall, J. Anderson, H. Steiner, Dr. Philipp. — 7. Holandska: Weenink, van den Bosch, Noteboom, Landau. — 8. Angleška: Sultan Khan, Yates, Winter, Tylor, Thomas, Philipps. — 9. Švedska: Stahlberg, Berndtsson, Stolz, Lundin. — 10. Lettland: Apschenek, Fligin, Petrow, Taube. — 11. Danska: Desler, E. Andersen, Ruben, Gemzol, Olsen. — 12. Francija: Aljechin, Betbeder, Voisin, Gromer, Duchamp. — 13. Rumunska: Baratz, Bologh, Hauptmann, Gudjin, Tyroler, Ing. Taubmann. — 14. Litansko: Abramavicius, Vistanetzki, S. Macht, Scheinberg. — 15. Islandija: Gilfer, Gutmundsson, Thorwaldsson, Asgeirsson. — 16. Španija: Dr. Lafora, Marin, Soler, Golmayo, Ribero. — 17. Finska: Larsen, Rahm, Gauffin, Krogins, Rasmussen. — 18. Norveška: Krogdahl, Jørgensen, D. M. Olsen, Halvorsen.

Ta vrstni red držav se ravna tudi po njih premoči na tem turnirju. Poljska je torej na prvem mestu in je dobila Hamiltonov pokal, dosegla pa je 48½ točke. Na drugem mestu je Ogrska s 47 točkami, na tretjem Nemčija s 44½ točke, Avstrija stoji na četrtem mestu s 43½ točke. Slede Čehoslovaška 42½, Amerika 41½, Holandska 41, Angleška 40½, Švedska 40, Lettland 35, Danska 31, Francija in Rumunija 28½, Litsko 22½, Islandija 22, Španija 21½, Finska 18 in na zadnjem mestu Norveška s 16 točkami.

Na damskem turnirju za svetovno prvenstvo je zmagala, kakor smo že zadnjič omenili, Menschikova (Čehoslovaška) s 6½ točke.

K sklepu še par zanimivosti iz Svetovne šahovske federacije (FIDE), v kateri je danes včlanjenih 28 držav. Na kongresu je bila izbrana posebna komisija, ki naj pripravi do naslednjega kongresa predloge za spremembo igralnega sistema. Prihodnji kongres se bo vršil v Pragi leta 1931, združen z meddržavnim turnirjem. Leta 1932. se bo vršil kongres v Los Angelesu, leta 1933. pa v Barceloni. Člani stalnega razsodišča so prof. O. Naegeli (Švica), Sir G. Thomas (Vel. Britanija), Dr. W. Fick (Holandska), Marchese S. Roselli del Turco (Italija). 20. julija 1930 so igrali nekateri mojstri reformirano šahovsko igro, o kateri spregovorimo danes na drugem mestu.

V naslednjem prinašamo dve miniaturni partiji s hamburškega turnirja:

15. partija.

(Igrana v 8. kolu šahovske olimpiade v Hamburgu 1930.)

Beli: Dr. Aljechin (Francija). Črni: A. Desler (Danska).

1. e2—e4	c7—c5
2. Sg1—f3	Sb8—c6
3. d2—d4	c5×d4
4. Sf3×d4	Sg8—f6
5. Sb1—c3	d7—d6
6. Lf1—e2	g7—g6
7. o—o	Lf8—g7

8. Sd4—b3!	o—o
9. f2—f4	Lc8—d7
10. Le2—f3	Ta8—c8
11. Kg1—h1	a7—a6
12. a2—a4	Sc6—a5
13. e4—e5!	Sf6—e8
14. Sb3×a5	Dd8×a5
15. Lf3×b7	Tc8—c7
16. Lb7—f3	Ld7—b5?? (spregled)
17. b2—b4!	Da5×b4
18. Sc3—d5	Db4—c5
19. a4×b5 in črni se vda!	

16. partija.

(Igrana v 8. kolu šahovske olimpiade v Hamburgu 1930.)

Beli: F. D. Yates (Anglija). Črni: V. Marin (Španija).

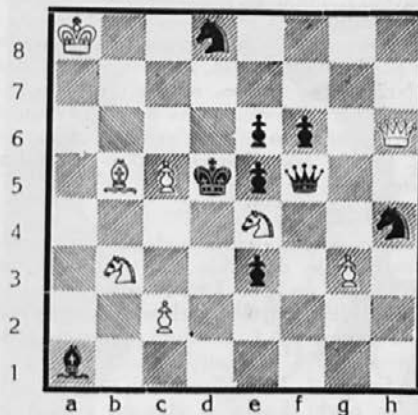
1. e2—e4	e7—e6
2. d2—d4	d7—d5
3. Sb1—c3	Sg8—f6
4. Lc1—g5	Lf8—e7
5. e4—e5	Sf6—e4
6. Lg5×e7	Dd8×e7
7. Lf1—d3	Se4×c3
8. b2×c3	c7—c5
9. Dd1—g4	o—o
10. Sg1—f3	c5—c4??
11. Ld3×h7+! in črni se vda.	

Problem šte. 16.

(A. G.)

Beli: Ka8, Dh6, Sb3, Se4, Lb5, pešci c2, c5, g3; skupaj 8 figur.

Črni: Kd5, Df5, Sd8, Sh4, La1, pešci e3, e5, e6, f6; skupaj 9 figur.

Mat v 3 potezah.

Rešitev problema in imena rešilcev v tretji naslednji številki.

Aron Nimzowitsch.

Aron Nimzowitsch se je rodil leta 1887. v Rigi. Njegovi najboljši šahovski uspehi so: Delitev 2. in 3. nagrade s Spielmannom v San Sebastianu 1912, delitev 1. in 2. nagrade z Rubinsteinom v Marijinih Laznih 1925, prvo mesto v Dresdenu 1926 (pred Aljechinom!), de-

litev 1. nagrade s Tartakowerjem v Niendorfu in v Londonu 1927 in končno 1. nagrade v Berlinu 1928 ter v zelo močno zasadenem turnirju v Karlovih varih leta 1929, zopet 1. mesto. Prvovrsten šahovski velemojster s tendenco za svetovno prvenstvo. V šahovskem svetu so zelo znane njegove krasne partije, tudi Mentor jih je že par objavil.

Mentorjeve korespondenčne partije.

Da poživimo zanimanje za šah med dijaki, se je Mentor odločil, da organizira dijaške korespondenčne šahovske turnirje. Kakšna pa je korespondenčna partija? Igra se po običajnih šahovskih pravilih na ta način, da si igralca v nekem določenem času drug drugemu po pošti naznanjata svoje poteze, bodisi v pismu ali enostavnejše po dopisnici. Vse korespondenčne partije se navadno igrajo posvetovalno, da je na vsaki strani po več igralcev, ki z večino glasov določijo potezo in jo potem pismeno sporoče igralcem, ki zastopajo nasprotno barvo. To se menjače vrši tako dolgo, dokler se partija ne konča. Ker korespondenčna partija potemtakem počasi napreduje, se običajno igrajo istočasno po 2 partiji hkrati od istih igralcev in se v tem slučaju označijo »partiji I in II«. Običajni termin za odgovor je določen na 3 dni; v tem času mora slediti odgovor na poslane poteze, sicer se smatra, da je nasprotnik premagan ali pa se vda. Za določitev datuma je merodajen dan poštnega žiga, ko je bilo pismo ali dopisnica predana na pošto. Praktično se vrši korespondenčna partija takole: Najprej se določi po enako število igralcev. Nato se vrši žrebanje, da se določi, katera skupina igra z belimi in katera s črnimi figurami. Ko je to ugotovljeno, prično beli s partijo na ta način, da po dopisnici sporoče črnim prvo potezo, n. pr. 1. e2—e4. Ko črni prejmejo to dopisnico, se posvetujejo medsebojno za odgovor. Če se ne morejo sporazumeti, odloča žreb, katero potezo je poslati. Odgovor se n. pr. glasi:

I. e7—e5

in tako se potem partija nadaljuje do konca. Priporočljivo je, da igrajo obe skupini medsebojno hkrati po dve korespondenčni partiji. V tem slučaju odpade žrebanje in igra ena skupina pri partiji I. z belimi, ostala skupina pa pri partiji I. s črnimi, partijo II. pa z belimi figurami. Praktično torej sledeče: Prva dopisnica obeh skupin se glasi n. pr.: skupina A.

I. 1. e2—e4

II. 1.

Ko prejme skupina B. prvo dopisnico odgovori skupina B. n. pr.:

I. 1. e7—e5

II. 1. e2—e4

Nadaljuje se n. pr. sledeče: skupina A.

I. 2. Sg1—f3

II. 1. e7—e5

in nato skupina B.

I. 2. Sb8—c6

II. 2. Lf1—c4

Skupina A.

I. 3. Lf1—c4

II. 2. Sg8—f6

Skupina B.

I. 4. Sg8—f6

II. 3. d2—d4

i. t. d. do konca partije.

Dve taki poskusni korespondenčni partiji med ljubljanskimi in mariborskimi dijaki bo organiziral Mentor ter vabi v to svrhu vse diake v Ljubljani in Mariboru, ki se žele udeležiti tega poskusnega turnirja pod sledečimi pogoji: Ljubljanski in mariborski igralci-dijaki naj sporoče svoje ime in bivališče uredništvu Mentorja najpozneje do 15. novembra t. l. V naslednji številki bo Mentor objavil imena vseh priglancev razdeljene po skupinah Ljubljana—Maribor.

Ljubljanska skupina se bo zbirala k posvetovanju vsako nedeljo ob 11. uri dop. v čitalnici Prosvetne zveze v Ljubljani, mariborska pa vsako sredo ali četrtek v prostorih in ob uri, ki ga bo določil Dijaški šahovski klub v Mariboru. Ljubljanski sestanki se bodo vršili pod nadzorstvom urednika Mentorjeve šah. rubrike, mariborski pa pod nadzorstvom Dijaškega šah. kluba v Mariboru. Igrati pa morajo izključno dijaki sami!

Mentor bo v vsaki številki poročal o poteku korespondenčne partije. Čim več nas bo na vsaki strani, večja bo bitka!

Šahovske novosti.

Radio-Ljubljana se je končno odločil, vstaviti v svoj program tudi šah. Od 2. novembra dalje bo oddajal vsako nedeljo ob 10.45 dopoldne četrt ure šah in sicer za začetnike.

Ruska šahovska zveza je prepovedala svojim šahovskim organizacijam in klubom produkcije s slepo šahovsko igro v svojih prostorih.

V Berlinu so ustanovili damski šahovski klub.

Reformirana šahovska igra. V založbi B. Kagan je izšla brošura v obsegu 16 strani, ki razpravlja o reformi šahovske igre, ki jo je iznašel tekstilni inženir Norbert Voss iz München-Gladbacha. Vossa je pozvala mednarodna šah. federacija v Hamburg, da je predaval o svoji iznajdbi. V šah. svetu je vzbudila ta novost mnogo zanimanja. Eno izmed najzanimivejših določil igre je to, da sme pri reform. šahu igrati amater brez skrbi 12 do 15 otvortvenih potez, ne da bi bil pri tem zapostavljen. Reformiranemu šahu se obeta lepa bodočnost.

Prvi dijaški šahovski klub so ustanovili na klasični gimnaziji v Mariboru pod pokroviteljstvom prof. Anton Ovna. Klubov načelnik je Bogdan Pušenjak, znani šahovski amater. Lansko leto je Mentor objavil en njegov pro-

blem, on sam pa je izvrsten reševalec Mentor-jevih problemov. Novi klub šteje 70 članov. Mentor mu želi najlepših uspehov in obilo posnemovalcev! Vodstvo kluba naj bi sprejelo kot svoje glasilo Mentor, ki naj ga naroče vsi klubovi člani. Mentor pa bo objavljaj poročila o njihovem pokretu in prireditvah. Čim več bo novih naročnikov, večja bo naša rubrika!

Listnica šah. urednika: Rešitev in imena rešilcev problemov je moralo danes radi pomankanja prostora izostati. Pa prihodnjič!

Za dobro voljo

Ubežni šolar.

(Po Levstiku.)

Noč je temna, strgan podplat poje,
čuj, po vasi šolarček prihaja,
pustil šolo je, učenje svoje,
zdaj po svetu prosto se sprehaja.
Prav nič mar ni zbor mu učnikov,
če po krivem so ga obsodili,
da le niso ga doma nabili,
da ga oče s kneftro ni nafilikal.

Pa mi pride do samotne hiše,
pes zalaja, vtrgati se hoče,
dečko stopa vedno tiše, tiše,
strah ga je in pritajeno joče.
Plaho stopi v sobo zakajeno.
Dá mu starka v senu prenočišče.
V skedenj zleze kot pod kokljo pišče,
sen objame revo neobjljeno.

Dahnejo mu sanje v prazno glavo:
Stol profesorski iz tal mu rase,
on pak seda nanj s častjo in slavo,
nanj se zlekne, léno, kar le dá se.
Glej pred stolom pa klopi vrste se,
in v klopih moške sedé veliki,
to bili njegovi so vzgojniki,
zdaj pred njimi se nič več ne trese.

Notes strašen urno v roke vzame,
po imenu vse pred tablo kliče,
razvrsti jih kakor otročiče
in jih kruto vpraševati jame:
»Ti latinske glagole naštej mi!
Starke Verba ti — si že pozabil?
Ti z ulomki se boš danes davil,
ti o mačjih rebercah povej mi!«

Služba dečka vsega je prevzela,
z vnetim srcem fajfe v notes maže;

Dijakinje in dijaki! Pošiljajte uredništvu šahovske prispevke, kakor na pr. kake zanimive partije, ki pa morajo biti izvirne z navedbo časa, kraja in imen igralcev, dalje izvirne šah. probleme ter poročila o šahovskem gibanju, zlasti izven Ljubljane.

Dijaki, ki žele ustanoviti šahovski klub ali krožek, naj se obrnejo za pojasnila na uredništvo Mentorja, ki jim bo rade volje pomagal pri ustanovitvi s strokovno-organizatoričnimi nasveti.

součencev družba pa vesela
zdajci se pri vratih mu prikaže.
Tu dijaki njemu zakričijo:
»Bog te živi naš rečnik dobrotni,
konec dobi naši bo sramotni!«
Na ramáh ga svojih že držiijo.

Brene dečko, blažen v sanjah svojih:
»Juh, saj res ni, da poleno trdo
padalo po plečah bode mojih,
odpodite mi to sanjo grdo!«
Raz ramena svojih drugov hoče,
pa zagrabi strežnik ga za pleče,
vklene ga, nazaj ga v šolo vleče...
Šolarjev pa zbor se mu grohoče.

Veselko Pičirad.

Prof. S. R.

Narisal Fr. Uršič.

Uganke

Demant.

(Zorislav.)

a	soglasnik
aaa	zver
aaaaa	ptica
bcccdde	propad podjetja
eeffffjj	mesto v Sloveniji
jjjkkkkkl	?
lllmnnnn	evropska država
ooooorr	mesto v Španiji
sssst	mesto v Bosni
uuv	šahovski izraz
z	soglasnik

V obliki križa bereš dvakrat ime znanega rimskega cesarja.

Računska uganke.

(Buec, Kočevje.)

$$\frac{1}{8,12} + \frac{6}{5,15,18} + \frac{10}{2,20} + \frac{12}{11} + \frac{13}{7} + \frac{15}{1} + \frac{16}{10} + \frac{18}{13} + \frac{19}{4,14,16} + \frac{21}{9,19} + \frac{23}{3,17} + \frac{24}{6} = ?$$

Sestavnica.

(Ljubislava, Ribnica.)

Iz sledečih lastnih imen sestavi znan slovenski pregovor:

Dob, Esa, Lagos, Mohvali, Rob.

Magičen kvadrat.

(France, Središče.)

akd	zak	dob	tel	abr
šel	ves	ija	očn	amb
gaz	tp	eljm	naš	ena
est	jat	aje	elj	nji
pri	org	lad	rak	jzv

Vstavi v male kvadrate številke 3—27 tako, da bo vsota v navpičnih in vodoravnih vrstah ter v prekotnicah 75. Ko si številke razvrstil, beri po vrsti po številkah.

Posetnica.

(Vecev, Kočevje.)

Valentin Jan	Brač.
--------------	-------

Kaj je ta gospod?

Rešitve do 15. novembra na uredništvo. Imena rešilcev za uganke v štev. 1.—3. v prihodnji številki. Za nagrado bodo izžrebani štirje rešilci vseh ugank; vsak bo dobil po en vezan izvod Dijaškega koledarja za šol. leto 1930/31.

Črna deska

Vse naročnike,

prav posebno pa še poverjenike najlepše prosimo, naj čimprej poravnajo vso naročnino. Ako bi vedeli, koliko dela, sitnosti in skrbi prihranijo s tem upravi, bi gotovo nakazali vso naročnino takoj po prejemu prve številke. Ne pišemo tega nujnega vabila radi nadleže naročnikov, ampak zgolj radi koristi lista in s tem tudi radi koristi naročnikov. Zato pričakujemo, da bo imel ta poziv popoln uspeh!

Zelo važno!

Letos je število naročnikov precej narastlo, tako da je naklada 1.—2. številke domalega pošla. Uprava bo torej mogla postreči z njo samo še nekaterim novim naročnikom. Vendar bi radi ustre-

gli vsem, zato smo pripravljene oskrbeti ponatis te številke, ako se oglasi dovolj novih naročnikov. Sicer je pripravljena tudi uprava sama nekaj žrtvovati, vendar vsega ne zmore. Potrebuje še najmanj 400 novih naročnikov. Poverjeniki in prijatelji, skušajte jih pridobiti in naznaniti njih število upravi Mentorja najkasneje do 15. novembra t. l. Ti novi naročniki bi dobili potem 3. številko Mentorja okrog 20. novembra, št. 1.—2. pa v teku dveh mesecev. Komur je res za list, naj pridobi enega, dva, tri... naročnike, ki naj se pisмено ali osebno prijavijo kot novi naročniki! Odzovite se!

Novi naročniki,

ki so dobili samo 3. številko, naj nekoliko potrpijo. 1.—2. številko bodo prejeli naknadno.

KONEC 3. ŠTEVILKE

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

**Trgovske knjige in
šolski zvezki.**

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameri-
ški journali, štruce, spo-
minske knjige, bloki,
mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florijanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

LJUDSKA POSJOJILNICA

reg. zadruga z neomej. zavezo.

V LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po naj-
ugodnejši obrestni meri, vezane
vloge po dogovoru ter brez vsa-
kega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje
posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za franči-
škansko cerkvijo, v lastni palači, zidani
še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg
jamstva, ki ga nudi lastna palača,
veleposestvo in drugo lastno premože-
nje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot
zadrugi z neomejenim jamstvom, za
vloge vsi člani s svojim premoženjem,
ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon štev. 16.

Poštni ček. 10.533.

Stanje vloženega denarja nad 300 milijonov
dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).

**MESTNA HRANILNICA
LJUBLJANSKA**
(GRADSKA ŠTEDIONICA)

LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun,
in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje
zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu
najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi
cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar
tu popolnoma varen.